

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**«Розвиток мотивації молодших школярів засобом інтерактивних
технологій навчання»**

Виконала:

студентка II курсу магістратури, 61 групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Козянюк Анна Володимирівна

Науковий керівник:

кандидат пед. наук, доцент

Стрілецька Наталія Михайлівна

Чернігів – 2024

Роботу подано до розгляду «__» 2024 року

Студентка _____ Козянко А. В.

Науковий керівник _____ Стрілецька Н. М.

Рецензент _____ Лисенко І. В.

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № ____ від «____» _____ 2024 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії

Зав. кафедри _____ Ірина ТУРЧИНА

АНОТАЦІЯ

Козянко А. В. Розвиток мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання. Спеціальність 013 Початкова освіта. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. 2024. 96 с.

У кваліфікаційній роботі обґрунтовано актуальність проблеми розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання. Висвітлено особливості розвитку мотивації навчання молодших школярів як психолого-педагогічну проблему, розкрито сутність, підходи та класифікацію інтерактивних технологій навчання. Досліджено позитивний вплив інтерактивних технологій навчання на розвиток мотивації молодших школярів. Укомплектовано інтерактивні вправи, що забезпечують розвиток мотивації навчання молодших школярів та надані методичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання учнів засобом інтерактивних технологій.

Ключові слова: мотив, мотивація, мотивація навчання, інтерактивні технології, молодші школярі, освітній процес, розвиток мотивації.

ABSTRACT

Kozianko A. V. Development of motivation of younger schoolchildren by means of interactive learning technologies. Specialty 013 Primary education. T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» 2024. 96 p.

The qualification work substantiates the relevance of the problem of developing the motivation of junior schoolchildren through interactive learning technologies. The peculiarities of the development of junior schoolchildren's motivation to learn as a psychological and pedagogical problem are highlighted, the essence, approaches and classification of interactive learning technologies are revealed. The positive influence of interactive learning technologies on the development of junior pupils' motivation is investigated. The interactive exercises that ensure the development of motivation of primary schoolchildren's learning are completed and methodological recommendations for the development of motivation of pupils' learning by means of interactive technologies are given.

Keywords: motive, motivation, motivation to learn, interactive technologies, junior pupils, educational process, development of motivation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1. Розвиток мотивації навчання молодших школярів як психолого-педагогічна проблема.....	10
1.2. Сутність, підходи та класифікація інтерактивних технологій навчання.....	25
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	37
2.1. Аналіз нормативних документів щодо використання інтерактивних технологій навчання.....	37
2.2. Аналіз педагогічного досвіду використання інтерактивних технологій навчання для розвитку мотивації молодших школярів.....	42
Висновки до другого розділу.....	56
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ.....	58
3.1. Методика проведення експерименту. Констатувальний експеримент.....	58
3.2. Формувальний експеримент. Система інтерактивних вправ, що забезпечують розвиток мотивації навчання.....	68
3.3. Методичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання учнів засобом інтерактивних технологій.....	87
Висновки до третього розділу.....	93

ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасний період на розвиток українського суспільства впливають складні трансформаційні перетворення, що відбуваються в усіх галузях його життєдіяльності. Потрясіння економічного, соціального та політичного характеру чинять негативний вплив на звичний перебіг життя громадян України різної вікової категорії. Проблеми, які можуть виникати у кожної особистості, мають розв'язуватися за допомогою необхідних знань та вмінь, якими вони володіють, а також наявних розвинених особистісних якостей, як то ініціативність, креативність, комунікативність, вміння долати труднощі та здатність командної роботи.

Це потребує формування перед освітою низки нових завдань, а саме переорієнтації школи на розвиток дитини та створення таких умов навчання, що сприятимуть не лише отриманню знань, а й мотивуватимуть до їх набуття.

Проблема мотивації до навчання молодших школярів характеризується надзвичайною актуальністю та важливістю. Досягнувши високого рівня мотивації, дитина позитивно ставиться до навчання, стає успішною у навчанні, розвиває себе як особистість.

За умов впровадження Нової української школи виникла потреба використання нових підходів у роботі з учнями як до освітнього процесу, так і до мотивації їх навчально-пізнавальної діяльності. Досягнення мети сучасної початкової школи має бути засноване на формуванні особистості, яка прагне навчатися, а отже вмотивована до навчання, вміє критично мислити, що можливо досягнути, запровадивши у освітній процес інтерактивні технології.

Дослідження різних аспектів проблеми мотивації навчання в умовах загальноосвітньої школи відображені у працях Ю. Бабанського, Н. Данилова, І. Лернера, В. Онищука, І. Підласого, О. Савченко, Г. Щукіної та ін., де висвітлено аспекти педагогічного аналізу проблеми мотивації школярів; Л.

Божовича, Є. Ільїна А. Маркової, А. Маслоу, Р. Немова, С. Рубінштейна, П. Якобсона та ін., у наукових доробках котрих обґрунтовано психологічну складову мотивації навчання; М. Алексєєвої, Н. Варченко, Н. Данилова, С. Дрозденко, Л. Занкова, Г. Щукінаої, П. Якобсона та ін., які містять дослідження мотивації молодших школярів до навчального процесу. Дослідження вчених містить елементи структурної характеристики мотивів та психолого-педагогічних умов та шляхів цілеспрямованого формування вмотивованості молодших школярів до освітнього процесу.

Дослідження аспектів впровадження інтерактивного навчання у школі здійснювалося О. Єльніковим, Г. Коберником, О. Коберником, О. Комаром, Т. Кравченко, М. Крайнбою, Г. Кривчиоимв, Л. Пироженко, О. Пометуном та ін..

Теоретичні аспекти, пов'язані з визначенням сутності методів інтерактивного навчання, їх класифікацію та визначення найпоширеніших надано для розгляду у працях А. Мартинця, М. Скрипника, Л. Пироженко, О. Пометуна та ін..

Проте, незважаючи на чималу кількість наукових праць з окресленої тематики, з огляду на розширення класифікації поняття «інтерактивні технології навчання» включенням видової групи «цифрових інтерактивних технологій навчання», на нашу думку, окремого дослідження потребує питання використання інтерактивних технологій навчання на сучасному етапі їх розвитку як засобу формування мотивації молодших школярів.

Метою роботи є обґрунтування ефективності впливу використання інтерактивних технологій навчання на розвиток мотивації молодших школярів.

Завдання:

1. Розкрити сутність та підходи розвитку мотивації молодших школярів у площині психолого-педагогічних досліджень.
2. З'ясувати сутність, підходи та класифікацію інтерактивних технологій навчання.

3. Проаналізувати нормативні документи та сучасні підходи щодо використання інтерактивних технологій навчання для розвитку мотивації молодших школярів.

4. Укомплектувати систему завдань з використанням інтерактивних технологій навчання та експериментально перевірити її ефективність.

5. Розробити методичні рекомендації щодо розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання.

Об'єкт – освітній процес навчання у початковій школі.

Предмет – розвиток мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання.

Методи дослідження – **теоретичні методи:** аналіз наукової літератури, синтез, систематизація та узагальнення науково-педагогічних ідей; **емпіричні методи:** педагогічний експеримент; метод опитування; метод спостереження; метод анкетування; метод бесіди. У ході констатувального експерименту використовувалася анкета власного розроблення; Проективна методика дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Г. Лусканової.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Березнянського ліцею Березнянської селищної ради (3 – Б клас, вчитель Буренко О.Г.). Було задіяно 21 учень.

Апробацію матеріалів кваліфікаційної роботи здійснено на:

- I Міжнародній науковій конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (22 грудня 2023 р., м. Одеса);

- Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції «Теорія і практика сучасної освіти та науки в Україні у світлі ідей К. Д. Ушинського (1823/1824-1870/1871)» (29 березня 2024 р., м. Чернігів);

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано статті:

- Аврамець А. В., Стрілецька Н. М. Розвиток мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання. Інноваційна наука:

пошук відповідей на виклики сучасності: матер. І Міжнар. наук. конф. (м. Одеса 22 груд. 2023 р.). Одеса, 2023. С. 370-376.

- Аврамець А. В., Стрілецька Н. М. Психолого-педагогічні аспекти розвитку мотивації навчання у молодших школярів. Теорія і практика сучасної освіти та науки в Україні у світлі ідей К. Д. Ушинського (1823/1824-1870/1871): матер. Всеукр. наук.- практ. студ. конф. (м. Чернігів, 29 бер. 2024 р.). Чернігів, 2024. С. 43-46.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 58 найменувань та додатків, роботу проілюстровано рисунками. Загальний обсяг роботи 116 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Розвиток мотивації навчання молодших школярів як психолого-педагогічна проблема

В сучасний період наше суспільство переживає складні часи, за яких відбуваються трансформації в усіх сферах його життєдіяльності. Оновлюється, а подекуди кардинально змінюється соціальне і духовне життя, що обумовлює вихід, перш за усе, освіти на якісно новий рівень, адже якісна освітня складова є найважливішою у соціальному розвитку держави, оскільки спрямована на формування й розвиток соціально-значущих якостей молодого покоління. Зосередження на особистості – ось головна ціль усіх перетворень. Проте головним завданням сучасної освіти є переорієнтація на створення таких умов, які є оптимальними для розвитку кожної дитини. Порівнюючи минулий досвід, за яким кожен школяр мав заучувати матеріал, тепер слід формувати у дітей здібності до самостійного осмислювання навколишньої дійсності [1, с. 4].

Мотивація до навчання виступає у якості ключового аспекту, який впливає на успіхи учнів молодшого шкільного віку. Вчителями можуть використовуватися ряд найрізноманітніших стратегій для того, аби стимулювати інтерес та бажання учнів бути активними учасниками навчального процесу. Аналізуючи наукові джерела, у яких висвітлюється вказана тематика, ми виявили ряд визначень сутності поняття «мотивація». Мотивацією до навчання виступають методи і засоби, які у поєднанні між собою сприяють результативній діяльності учнів під час опрацювання та засвоєння навчального матеріалу.

Сьогодні мотивація учнів у процесі навчання має важливе значення. Потрапивши до початкової школи, учні мають бути зацікавленими навчанням, адже наявність високого рівня мотивації у молодших школярів сприяє досягненню значних успіхів у навчанні, розвитку особистості та

впливає на позитивне ставлення до навчання. Використовуючи різні засоби інтерактивного навчання, вчитель допомагає учням не лише засвоїти конкретний матеріал, а й розвивати комунікативні, творчі та критичні навички, що є важливим у умовах сьогодення.

Маємо вказати на наявність такого поняття як «навчальний мотив», який виступає елементом навчальної мотивації, що означає «всі умови прояву навчальної активності». Регулює та підтримує навчальну діяльність молодших школярів система мотивів, яка є складною і багаторівневою.

Мотиви навчальної діяльності слід розглядати як показник кінцевої мети навчання школярів. Навчальна мотивація - це загальна назва, якою наділені процеси, методи, засоби спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти [2, с. 130-135].

У випадку розуміння учнями цінності та цікавості навчання, діти мають більшу схильність до активної участі у ньому. Також мотивація розвиває любов до вивчення усього нового. Коли учні задоволені здобутими новими знаннями та вміннями, вони випромінюють більшу цікавість до навчання. Наступним аспектом, який визначає вплив мотивації, є стимулювання особистості до саморозвитку. За допомогою мотивації учнями може бути визначено життєві цілі, розвинуто навички формування самооцінки.

Педагогами підмічено, якщо учні вмотивовані отримувати знання, у них вищі академічні результати. Якщо вони цікавляться навчанням та бажають вчитися - це виступає позитивним впливом на їхній успіх у навчанні. Мотивація сприяє розвитку навичок саморегуляції та самодисципліни. Якщо молодші школярі з наявністю чіткої мети та бажанням її досягти, у них відбувається розвиток навичок організації та управління часом. Важливим місцем для дитини в умовах початкової школи займає підтримки та визнання своїх досягнень. Якщо дитина відчуває підтримку, у неї розвиваються соціальні навички та уміння взаємодіяти з навколишнім світом. Якщо розвивати у дітей пізнавальну активність, у них

розвиватиметься пізнавальна спрямованість, проявами чого є готовність здійснення активного пошуку розв'язання тих чи інших проблем, здатності бачення нового у старому, добре знайомому, в прагненні пізнавати, знаходити засоби задоволення жадоби до знань [1]. Отже, завдяки мотивації можливо підтримувати постійний інтерес молодшого школяра до навчання.

Мотивація навчання – є одним із засобів, який використовується педагогом для спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності активного засвоєння змісту освіти, яка залежить від рівня сформованості мотивації, учіння школярів. Цей аспект діяльності фахівців у закладах освіти є надзвичайно важливим сьогодні і водночас не достатньо дослідженим, адже проблема мотивації молодших школярів розглядається як з боку педагогіки, так і з боку психології. Проблема психології пов'язана з тим, що дитина молодшого шкільного віку має несформовану психіку. А підтримавши та направивши у потрібне русло, тобто правильно мотивувавши, можна досягти неймовірних результатів не лише у навчанні, а й усвідомленні буття та життя людини у цілому. Проблеми ж педагогіки пов'язані із пошуком багатьма педагогами способів і засобів мотивації учнів до отримання знань.

Молодший шкільний вік є періодом засвоєння учнями основних навичок читання, письма, математики та інших навчальних дисциплін. Багатьма педагогами сьогодні ставиться перед собою за мету визначення як саме мотивувати дитину до самоосвіти та самовиховання. Справжній фахівець, який цікавиться не лише власними досягненнями, а й досягненнями своїх підопічних, повинен приділяти значної уваги пошуку та запровадженню у діяльність таких методів та засобів, за сприянням яких відбудуватиметься ефективно засвоєння учнями матеріалу та заохочування до навчання. Важливо зрозуміти, які мотиваційні стратегії найефективніше сприяють виконанню поставлених завдань [3, с. 370-376].

Навчальна мотивація є освітнім феноменом, який формують ряд специфічних факторів:

- Перш за усе, навчальну мотивацію визначає сама освітня система, освітній заклад, який провадить начальну діяльність.
- Наступний фактор – організація освітнього процесу.
- Немало важливим є індивідуальні особливості дитини, такі як: вік, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка, взаємодія з іншими учнями.
- Суб'єктні особливості педагога, що визначаються системою відносини його до учня, до справи.
- Специфіка навчального предмета [4, с. 18-19].

Маємо за доцільне здійснити роз'яснення щодо визначення сутності мотиву й мотивації. Під мотивом розуміється аспект внутрішнього спонукання особистості до реалізації певного виду активності (діяльності, спілкування, поведінки), пов'язаної із необхідністю задоволення потреби певного виду, а під мотивацією – сукупність факторів, які надають енергії до спрямування поведінки.

З огляду на вище вказане, можна вважати мотивом ідеали, інтереси, переконання, соціальні установки, цінності, за якими, так чи інакше, знаходяться різноманітні потреби особистості [5, с. 12-16].

Термін «мотив» походить з латинської «*motivus*» та використовується у двох головних значеннях:

- Є внутрішньою рушійною силою, яка спонукає людину до дії.
- Є фрагментом загальної картини або об'єкта, для якого характерним є багаторазове повторення із деякими змінами [6, с. 126].

Мотив слід визначати предметом, який у відповідності до потреб спонукає і спрямовує діяльність. Він належить самому суб'єкту поведінки та діяльності, є його стійкою особистісною властивістю, який призначений для спонукання до здійснення певних дій. Натомість мотивація являється заохочуванням до дії завдяки певного мотиву. Мотивація обґрунтовується процесом вибору між різними можливими діями, процесом, завданням якого є регулювання та спрямування дії на досягнення цільових станів, які є специфічними для даного мотиву і покликаний підтримувати цю

спрямованість. Мотивація є поясненням цілеспрямованості дії. У цьому випадку ми маємо справу з проблемою мотивації, яка виступає загальною цілеспрямованістю діяльності та, в особливих випадках, із проблемою мотиваційного конфлікту між різними цілями.

Щодо терміну «мотивація», то у сучасній психологічній науці він розглядається щонайменше у двох значеннях:

– Є сукупністю стимулів, що викликають активність індивіда і визначальну її активність, тобто систему чинників, детермінуючих поведінку.

– Є процесом утворення, формування мотивів, характеристикою процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні [7, с. 12].

Дослідженню сутності поняття «мотивація» приділяли увагу різні науковці, серед яких І. Зязюн мотивацію визначив поштовхом активності організму і його цілеспрямованості. Широке розуміння поняття «мотивація» визначається і досліджується усіма сферами психології, якими здійснюється дослідження причин і механізмів поведінки людей [8, с. 8].

Цікавою є думка С. Канюка, який стверджує, що мотивація є процесами, засобами і методами спонукання учнів до активної пізнавальної діяльності та продуктивного засвоєння змісту освіти [9, с. 238].

На переконання Д. Колесника, мотивація є усвідомленою причиною активності, в основі якої лежить потреба, що визначається потребою людини в тому, чого їй не вистачає. Якраз ця потреба і є першопричиною активності людини. Особистість, відчуваючи потребу, переживає напругу, яка у свою чергу проявляється у формі пошукової активності, у ході якої відбувається зустріч потреби з її предметом. Завдяки потребі відбувається пошук можливостей, які сприяють її задоволенню. Реалізація будь-якої потреби можлива лише в процесі певної діяльності, кінцевий результат якої - реалізація потреб, тобто досягнення мети. Потреба часто буває прихованою метою [10, с. 200].

Проблема мотивації вважається однією з найважливіших у психології. У сучасній психологічній науці поняття «мотивація» розглядається системо факторів, які обумовлюють поведінку (мета, потреби, мотиви, наміри, прагнення та ін.); характеристику процесу, що стимулює поведінкову активність на певному рівні. Розуміння мотивації полягає у низці певних причин, які здатні спонукати людину робити будь-які вчинки [11, с. 187].

Свого часу вчена Н. Руда вказала на сукупність різних процесів, які визначають суть і поняття мотивації. Це такі процеси: фізичні, поведінкові, інтелектуальні та психічні. Спираючись на ці процеси, визначається рішучість людини щодо виконання певних дій у визначених ситуаціях [12, с. 171].

Розглядаючи мотивацію молодших школярів як педагогічну та психологічну проблему, маємо навести дослідження сучасних зарубіжних фахівців в галузі психології Д. Лубанса, Л. Перальта, Р. Розенкранца, які дотримуються практично одного спільного погляду на мотивацію. Вони вказують на те, що мотивація не є наслідком тільки таких індивідуальних характеристик особистості як особливість, потреба, інтерес або ціль, чи тільки такого ситуаційного фактору як стиль діяльності педагога. До засобів мотивування висувається ціла низка загальних вимог, а саме: наочність; лаконічність, дозованість та доказовість; орієнтація на підвищення рівня розвитку учнів; врахування їх інтересів й певних вікових особливостей [13].

Дослідження мотиваційної сфери молодших школярів свідчать про наявність зацікавленості й певного інтересу, викликаних рольовими іграми, основним завданням яких є навчити дитину до креативного мислення, сприйняття критики й аналізу помилок, формування творчого підходу щодо освоєння матеріалу у освітньому процесі та створення умов для того, аби кожен учень мав змогу професійно розвиватися. Вивчаючи мотивацію, ми з'ясували, що кожен школяр має певний рівень сфери пізнання, сфери мотивації, вольової та емоційної сфери. Кожен учень вимагає до себе обґрунтованого плану формування його мотивації.

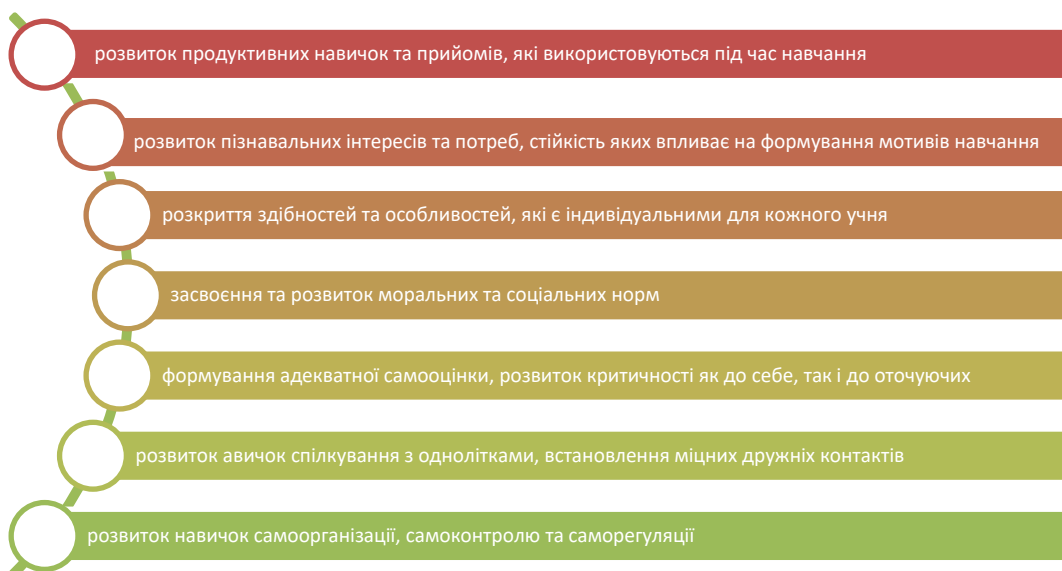
Навчання у початковій школі є дуже важливим, адже цей період психологи і педагоги визначають особливим у психічному становленні людини, оскільки саме тоді з'являються фундаментальні передумови та механізми опанування різноманітних видів людської діяльності [14, с. 69]. Учитель, вивчаючи особливості розвитку молодшого школяра, його темперамент, характер, повинен використовувати різноманітні методи і засоби, за допомогою яких він зможе впливати на учня, формуючи найкращі якості особистості та сприяючи його всебічному розвитку [15, с. 148-152].

Навчальною мотивацією можна вважати загальною назвою для процесів, методів, засобів, якими здійснюється спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти. Мотивація є джерелом активності дитини, одним з важливих компонентів навчальної діяльності. Навчальна мотивація визначається частковим видом мотивації, що становить навчальну діяльність.

Як відомо, найбільшою проблемою дорослих у процесі управління учнями є врегулювання спонукальних стимулів учнів, які впливають на виникнення бажання вчитися та сприяння досягненню цілей. Вимоги, які постійно зростають впродовж усього навчання спрямовані загалом на розвиток мовлення, пам'яті, уваги та особистості школяра, а також являються рушійною силою розвитку молодших школярів.

Н. Дзядук акцентував увагу на сенситивності молодшого шкільного віку у таких аспектах (див. Рис. 1.1) [16, с. 128-130]:

Рис. 1.1. Сензитивність молодшого шкільного віку

Досліджуючи мотиви навчальної діяльності молодшого школяра, ми з'ясували, що для них характерними є зміни, які відбуваються у залежності від змін внутрішньої структури особистості, а також від змін, викликаних зовнішніми обставинами життєдіяльності. Тому, для правильного визначення конкретних умов і особливостей розвитку мотивації навчальної діяльності молодших школярів, потрібне врахування співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів. Вчені встановили, що саме співвідношення зовнішніх вимог з можливостями і потребами самої дитини є центральною ланкою, яка визначає її подальший розвиток [17, с. 51].

У молодшому шкільному віці для психічних процесів характерними є зміни, які торкаються й пам'яті дитини. Суть цих змін полягає в поступовому набутті пам'яттю молодшого школяра рис довільності, вона носить опосередкований характер та свідомо регульована. Одним із найважливіших та основних показників, які вказують на готовність дитини до переходу в середню шкільну ланку, є сформованість довільності психічних процесів, адже розвиваючи довільність, забезпечується повноцінне функціонування всіх психічних функцій та поведінки в цілому. Діти, які мають недостатній

рівень сформованості довільності, навіть за умови наявності нормального рівня інтелектуального розвитку, можуть потрапити до групи дітей, навчання яких є неуспішним [18, с. 25-29].

До навчальної мотивації, перш за все, входить розуміння мотивації процесом, у якому дорослі створюють дидактичні умови з формування внутрішніх мотивів учнів на навчальному занятті. Саме це і являється мотивуванням до навчання: внутрішня мотивація учня, яка підштовхує дитину під час уроку до самоосвіти. А неабияку допомогу у цьому надають дидактичні засоби і знання психології особистості, якими володіє вчитель.

Вважаємо, що педагог повинен володіти усім арсеналом умінь та навичок, аби створити умови мотивації учнів початкової школи до навчання. Використовуючи різні форми, методи і прийоми мотивації навчальної діяльності учнів не сприяють істотним змінам у знаннях і розвитку дітей. Процес формування позитивної мотивації учіння має відбуватися на постійній основі. З урахуванням різного рівня готовності учнів до навчальної діяльності, виникає необхідність використання таких завдань, за допомогою яких усі діти у класі об'єднуються навчальним процесом, причому учні, які повільніше сприймають матеріал починають засвоювати його швидше, а сильніші учні постійно удосконалюють свої уміння та навички.

Формування позитивної мотивації до навчання школярів у сучасному розумінні, по-перше, спонукає їх до активно-пізнавальної навчальної діяльності, а по-друге, заохочує до неї. Оскільки зовнішні фактори лише за умови зустрічі потреби із ситуацією свого задоволення виступають реальною спонукальною причиною навчальної діяльності, то мотивація передбачає використання педагогом спеціальних зусиль, спрямованих на сприймання, осмислення учнем об'єктивного значення зовнішніх і внутрішніх стимулів навчання, набуття ним особистісних смислів.

Серед надзвичайно важливих педагогічних вимог, необхідних для проектування та реалізації в практику роботи з формування позитивної мотивації навчання, слід назвати такі:

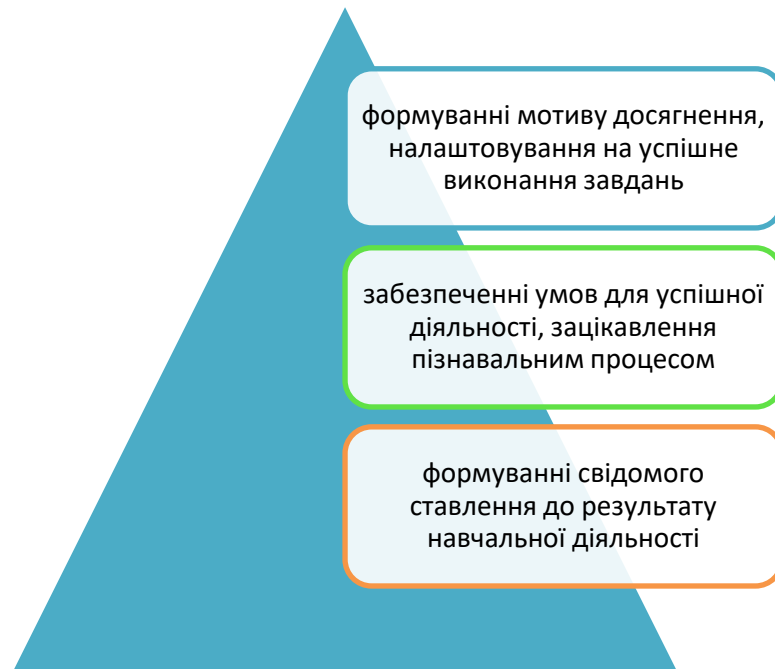
- формування мотивації навчальної діяльності має сприяти забезпеченню розвитку та саморозвитку особистості учня, спираючись на наявність його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності [19, с. 53];

- методи, які застосовуються в освітньому процесі, сприяють формуванню мотивації навчальної діяльності кожного учня, спираючись на наявність у нього здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктного досвіду, можливості реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності і поведінці [20, с. 22];

- добір та організація змісту освіти, засобів і методів його реалізації має відбуватися на основі вибірконості учня до навчального предмета, його виду та форми;

- формування мотивації навчальної діяльності має здійснюватися за принципом варіативності, тобто за умов визнання обраного вчителем змісту і форм навчального процесу, здійсненого з урахуванням рівня розвитку кожної дитини, її педагогічної підтримки в пізнавальному процесі, скрутних життєвих обставинах.

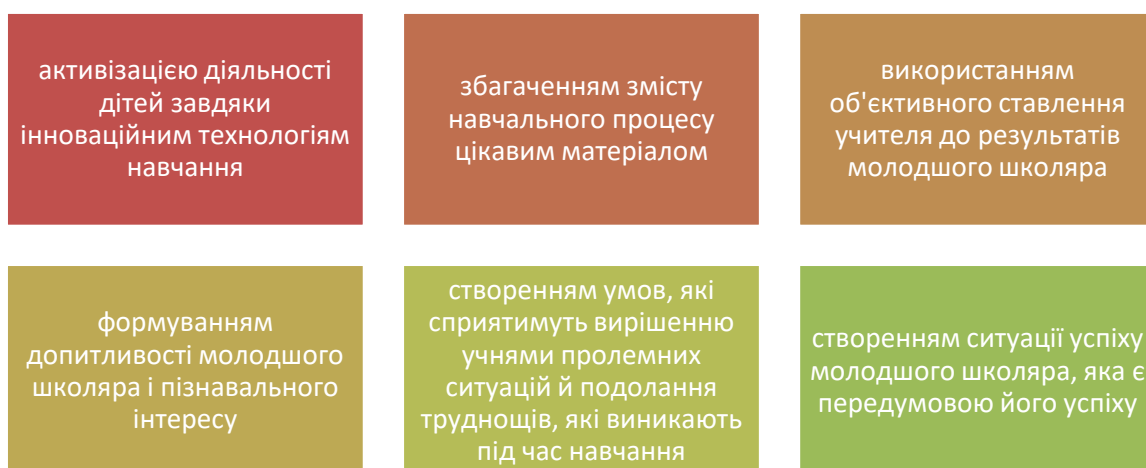
Процес формування позитивної мотивації учнів молодшої школи передбачає виконання вчителем ряду завдань, які полягають у (див. Рис. 1.2) [21]:

Рис. 1.2. Завдання вчителя у формуванні мотивації

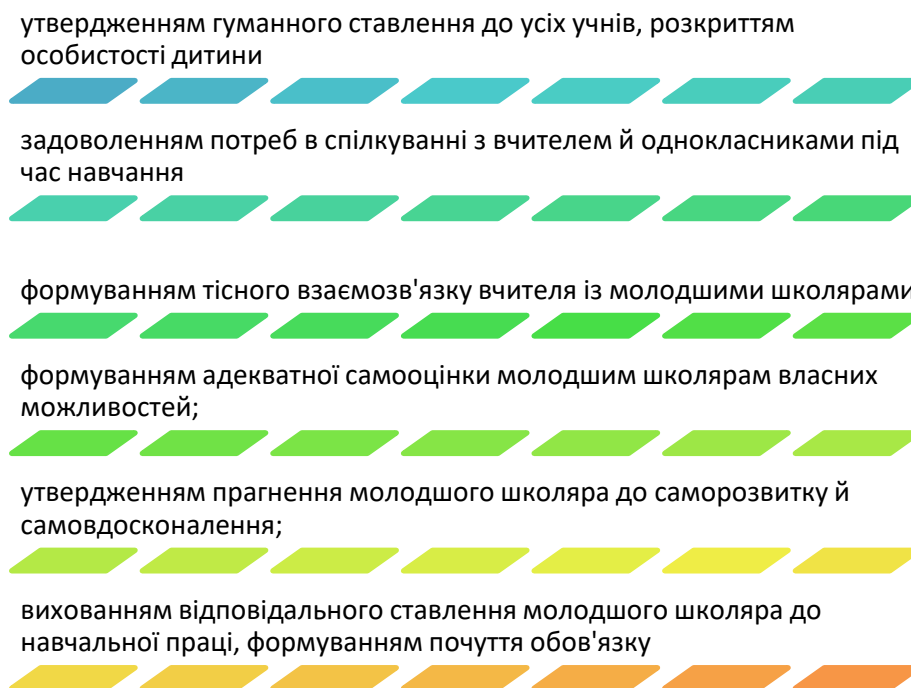
Завдяки позитивній мотивації, яку вчитель здійснює шляхом використання методів навчання, відбувається не лише розвиток мислення дітей, тобто не лише здатність розв'язувати навчальні завдання, але й формування наукового світогляду і проведення активної виховної роботи [22, с. 143]. Крім того, при виконанні різних навчальних завдань, учні переживають позитивні емоції від подолання певних труднощів та досягнення успіху, що у подальшому сприяє формуванню інтересу, бажанню вчитися та отримувати нові знання [23, с. 40-43]. Це свідчить, що методи навчання сприяють формуванню позитивної мотивації навчання та особистості учня в цілому.

Досліджуючи психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра, маємо за доцільне навести наукові здобутки І. Чорней, яка виявила наявність умов формування мотивації до навчання. Вважаємо, що ці умови можна поділити на ті, що пов'язані з організацією навчального процесу в початковій школі, та ті, що спрямовані на особистісний розвиток кожної дитини. До першої групи віднесемо ті, які пов'язані з (див. Рис. 1.3):

Рис. 1.3. Умови формування мотивації до навчання, пов'язані з організацією навчального процесу

До другої групи умов, за яких можливе формування повноцінної мотивації до навчання молодших школярів входять такі, що пов'язані із (див. Рис. 1.4) [24, с. 166]:

Рис. 1.4. Умови формування мотивації до навчання, пов'язані з особистісним розвитком дитини

Значний внесок у розвиток педагогічної науки зробив свого часу К. Д. Ушинський, який справедливо вважається одним із найвидатніших дидактиків, творцем теорії навчання у загальноосвітній школі, педагогом світового масштабу. На його переконання, урок виступає головною ланкою навчально-виховного процесу, побудовану у відповідності до поставленої мети і завдань. Вченим вперше визначено виховання науковою проблемою. Розробивши програму педагогічної освіти, педагогом розвивалася і вдосконалювалася методика початкового навчання [25, с. 4].

Цінною вимогою К. Ушинського до педагогів став наратив: «учити учнів учитися», що передбачало також і формування в учнів мотивації до навчання. З цією метою педагогом були надані конкретні поради, які стосувалися вимог до залучення зору; використання голосового органу дитини, мобілізації слуху, м'язів рук, дотику, нюху і смаку, адже саме таким шляхом можна отримати перемогу над найлінійішою пам'яттю. Важливе місце у своїй педагогічній системі вченим було відведено особі вчителя,

який, забезпечуючи учнів знаннями, повинен використовувати розвивальне навчання.

З погляду сучасності можна стверджувати, що К. Д. Ушинським ще у той час пропонувалися інтерактивні методи навчання, які у свою чергу слугували мотиваційним аспектом для молодшого школяра, а саме відкритий ним метод пояснювального читання, а також активне використання природи. Значне місце в дидактиці Ушинського посідають принципи наочності, систематичності, послідовності, свідомості і посильності навчання, зв'язку з життям, зв'язку теорії з практикою, керівної ролі вчителя в навчанні [26, с. 423].

Подальше дослідження питання, що стосується розвитку мотивації молодших школярів дозволило нам встановити певну кореляцію між доброзичливим ставленням вчителя до дитини та мотиваційним аспектом у розв'язанні складних завдань, передбачених навчальною програмою. Також слід звернути увагу на індивідуальні особливості самого учня. Наприклад, для дітей з явними лідерськими якостями та завищеною самооцінкою мотивацією слугує необхідність досягнення успіху з метою отримання похвали та визнання з боку батьків та однолітків.

Якщо ж дитина молодшого шкільного віку має низький рівень успішності, для неї характерною є мотивація уникнення невдач. Вона боїться батьківського гніву за погану успішність, тому у деякому сенсі намагається компенсувати їх успіхами у інших видах діяльності, наприклад, у спорті чи заняттях музикою.

У такому випадку завданням вчителя є ретельне ставлення до учня з метою розвитку позитивної мотивації до навчання. Адже основним аспектом є позитивні оцінки, які стимулюють до подальших успіхів. Психологічний аспект у даному процесі відіграє кардинальну роль, адже у молодших школярів (вік до 10 років) відбувається якісне перетворення пізнавальних процесів, формується емоційно-вольова сфера, що лежить в основі того, який рівень самооцінки матиме дитина та її місце у соціумі.

Мотивація школярів відіграє важливу роль у їхньому навчанні та розвитку. На основі власного досвіду, можемо стверджувати, що існують кілька способів, які можуть допомогти стимулювати мотивацію школярів (див. Таб. 1.1):

Таблиця 1.1

Способи стимулювання мотивації школярів

Спосіб	Реалізація
1	2
Цікаві уроки	Спробувати робити уроки цікавими та захопливими. Використовуйте різноманітні методи навчання, ігри інтерактивні завдання, щоб зробити навчання більш цікавим та зрозумілим для школярів
Практичні застосування	Пояснити учням, як знання, які вони отримують, можуть бути застосовані в реальному житті. Вказувати на те, як їхні навички можуть бути корисними у майбутньому
Цілі та досягнення	Допомагати учням ставити конкретні цілі і надихайте їх до досягнення успіхів. Розділити великі цілі на менші завдання, які можна досягти крок за кроком
Похвала та визнання	Важливо визнавати успіхи учнів та висловлювати похвалу за їхні зусилля. Позитивне ставлення може підтримувати мотивацію
Використання різних стилів навчання	Кожен учень унікальний, і йому може підходити різний стиль навчання. Враховувати індивідуальні особливості та стилі навчання кожного учня
Розвиток самостійності	Заохочувати учнів брати відповідальність за своє власне навчання. Вони повинні розуміти, що їхні зусилля безпосередньо впливають на їхні досягнення

Продовження таблиці 1.1

1	2
Цікаві позакласні заходи	Організувати або підтримувати різноманітні позакласні заходи, які допомагають розширювати інтереси учнів та розвивати їхні таланти
Створення позитивної атмосфери	Сприяти створенню позитивної та дружелюбної атмосфери в класі, де учні почуваються комфортно та відчують підтримку.

Загальний підхід полягає в тому, щоб створити середовище, де учні відчують цікавість, самостійність і успіх, що буде сприяти їхній мотивації та бажанню вчитися.

1.2. Сутність, підходи та класифікація інтерактивних технологій навчання

На сучасному етапі розвитку суспільства головним завданням сучасної освіти є формування свідомих громадян, які здатні до суспільної активності та забезпечення економічного зростання і культурного розвитку країни. Саме тому реформування освітньої галузі передбачає здійснення системної трансформації, головною метою якої є надання освіти нової високої якості, яка охоплює усі рівні: від початкової школи – до закладів вищої освіти. Давно минули часи радянської школи, коли були прописані однотипні методи надання знань учням. Сьогодні ж перемагає той, хто мислить креативно, навчаючи інших навчається й сам, шукаючи нові підходи та засоби подання інформації не лише корисної, а й цікавої.

В сучасний період інтерактивне навчання набуло широкого поширення в усіх ланках закладів освіти, оскільки є важливим засобом активізації навчально-пізнавальної взаємодії педагога та учня. Сьогодні не можуть бути актуальними підходи до навчальної діяльності, які використовувалися, наприклад, років 30 тому, та навіть і минулого десятиліття все було по

іншому. Розвиток людства та технологій крокує уперед до майбутнього, змінюється усе навколо, змінюються вподобання дітей не лише у навчанні, а й у позашкільній діяльності. А оскільки основним завданням молодого покоління є набуття якомога більшої кількості знань, ці знання повинні бути не лише необхідними для подальшого життя, а й цікавими та змістовними.

Сутність інтерактивного навчання полягає у побудові навчального процесу таким чином, аби створювати постійну, активну взаємодію всіх учнів. Своєрідне співнавчання та взаємонавчання відбувається у колективній, груповій формі, у якій учні та педагоги не лише об'єднані навчанням, а й співпрацею. Цей процес відзначається рівноправністю учня і вчителя, тому їх можна назвати рівноправними суб'єктами навчання [27, с. 4].

Провідною ідеєю сучасного навчання є самовдосконалення, самореалізація творчої особистості, для чого необхідно створити комфортні умови які сприятимуть отриманню можливості кожним здобувачем освіти відчуття своєї успішності та інтелектуальної спроможності, формування інтелектуального потенціалу; розвитку природних задатків, їхніх моральних якостей; налагодженню подальшої активної, творчо усвідомленої самодіяльності у відповідності до їхніх духовних потреб, задоволенню їхніх прагнень до самореалізації і прояву особистісних якостей. Усе це розглядається як ефективний спосіб комплексного розвитку особистості, що допомагає виявленню й формуванню її творчого потенціалу. Виконання такого завдання можливе лише за суб'єкт-суб'єктної моделі навчання, яка основним та важливим аспектом реалізації вважає застосування інтерактивних методів навчання.

Інтерактивними сьогодні називають спеціальні засоби, які сприяють забезпеченню безперервної діалогової взаємодії комп'ютера з користувачем. При збереженні кінцевої мети і основного змісту навчальної діяльності інтерактивне навчання міняє звичні форми на діалогові, що базуються на взаєморозумінні та взаємодії.

Розкриваючи сутність поняття «інтерактивний» (від англ. «inter» - взаємний і «act» - діяти), зазначимо, що воно означає здатність до взаємодії, діалогу [28, с. 311]. За свідченнями наукових досліджень, інтерактивними прийнято називати засоби забезпечення безперервної діалогової взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Щодо інтерактивного навчання, то воно являється специфічною формою організації пізнавальної діяльності, мета якого є передбачуваною і полягає у створенні комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Науковець О. Пироженко інтерактивне навчання назвав спеціальною формою організації пізнавальної діяльності, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [29, с. 36]

Інтерактивне навчання покликане не лише краще засвоювати конкретний матеріал, а й розвивати комунікативні, творчі та критичні навички, які є надважливими в умовах сучасності.

Сучасне поняття «інтерактивність» у зв'язку з розвитком цифрових технологій набуло розширеного змісту та визначається «синхронною взаємодією між її учасниками за допомогою технічних та програмних засобів і каналів зв'язку, що впливає на зміну вмісту спільних ресурсів» [30, с. 30-44].

Основна ідея інтерактивного навчання полягає у створенні стимулюючого та залучаючого навчального середовища, де для учнів відведена роль не лише отримувачів інформації, а й поряд з іншими бути повноцінними учасниками освітнього процесу, приймаючи участь у реалізації різноманітних методів, таких як дискусії, ігри, проекти, вправи та інші.

Інтерактивні методи навчання виконують певну функцію, яка полягає у забезпеченні процесу формування компетентностей, створенні навчального середовища у формі одночасного застосування теоретичного і практичного

подання матеріалу, внаслідок чого молодшим школярам надано можливість (див. Рис. 1.5):

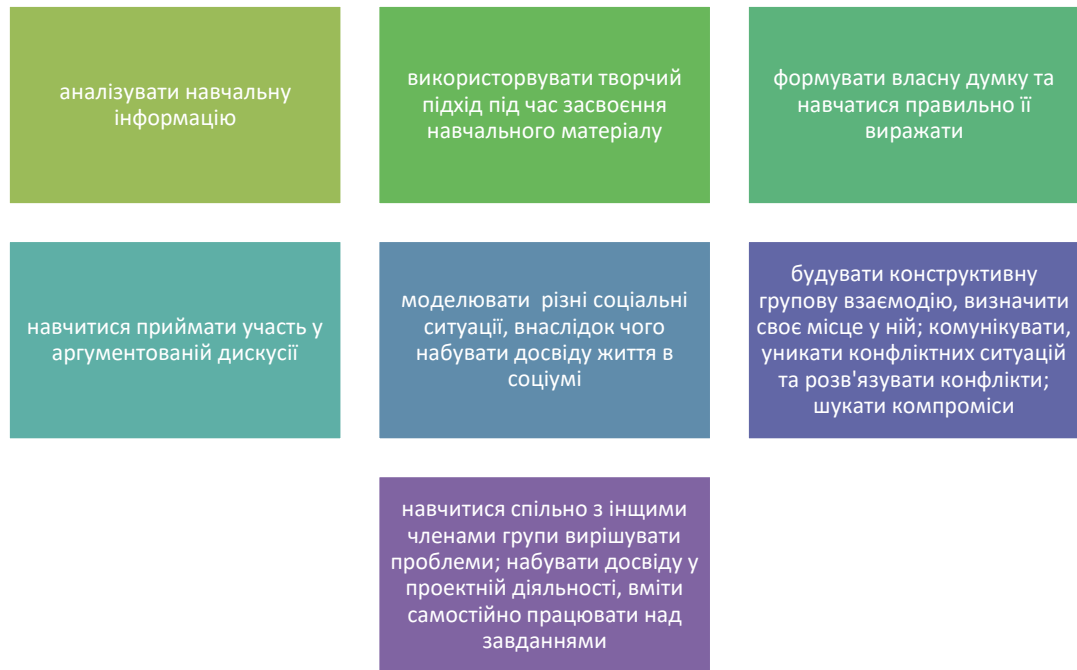

Рис. 1.5. Навички молодших школярів

Інтерактивне навчання є ефективним підходом для залучення уваги та зацікавлення молодших школярів. Вчитель, застосовуючи різноманітні засоби інтерактивності, може зробити уроки більш цікавими, захопливими та ефективними.

Інтерактивне навчання виступає педагогічним підходом, спрямованим на активне залучення учнів до навчального процесу шляхом використання методів, технологій та засобів інтерактивних технологій. Найбільш поширеними технологіями інтерактивного навчання є технології кооперативного та колективно-групового навчання [31, с. 10]. Здійснивши аналіз трактування поняття «інтерактивне навчання» різними науковцями, можемо виокремити такі основні підходи щодо визначення означеного поняття:

- діяльнісний підхід (представлений науковцями І. Авдєєвою, М. Кларіним, С. Кашлевим, Б. Бім-Бадом, Н. Дроботом, Т. Сердюком, О. Сіроштаном, В. Столбовим та ін.);

- цільовий підхід (представлений дослідниками К. Бахановим, Н. Махиною, В. Ревенком, Л. Тополею та ін.);
- багатоаспектний/комплексний підхід (представлений дослідниками С. Беляєвим, К. Петриченком, І. Луциком, Н. Суворовою та ін.);
- системний підхід (представлений науковцями О. Єльніковою, О. Пометуном та ін.) [32, с. 23].

Однією з основних концепцій, яка має багато пояснень суті процесів взаємодії на інтерактивних заняттях, є теорія навчання за допомогою досвіду, що належить американському досліднику Девіду Колбу. Д. Колб висловив думку щодо послідовних і взаємозалежних стадій, які становлять цикл навчання: етапу конкретного досвіду, етапу рефлексивного спостереження, етапу абстрактної концептуалізації й етапу активного експериментування [33, с. 10-15; 34, с. 248].

У ході дослідження ми з'ясували, що інтерактивне навчання молодших школярів передбачає використання інтерактивних технологій. Н. Андрущенко такі технології визнав радикально новими чи вдосконаленими технологіями, що істотно поліпшують умови самого процесу навчання [35, с.15].

Інтерактивне навчання і відповідна технологія методологічно базується на основі комплексу різних загальнодидактичних підходів. Розглянемо деякі з них:

- Діяльнісний підхід. Він вимагає від учителя діяльності «фасилітатора». Саме поняття «фасилітація» (facilitate в перекладі з англійської – полегшення, підтримування, допомога, сприяння) вперше було введено Карлом Роджерсом, відомим американським психотерапевтом і педагогом. Педагога-фасилітатора слід сприймати організатором навчально-пізнавального процесу, який займається направленням його в їхній співпраці і є партнером і людиною, яка здатна робити педагогічне спілкування «легким», надає допомогу, навчає розвитку і реалізує його особистісний ріст, розділяє з учнями відповідальність за навчання, сприяє виробленню своєї власної

програми навчання, оцінюванню свого рівня навченості, досягненню поставлених цілей за допомогою самодисципліни.

- Міждисциплінарний підхід. Дослідниками відзначено основні аспекти інтерактивного навчання, що характеризується взаємодією вчителя й учня, конкретними, прогнозованими цілями, комфортними умовами навчання та ін.), які виявляються також в інших технологіях навчання: особистісно-орієнтованому, програмованому, розвитку критичного мислення, розвивального навчання і т. д. З методологічної точки зору використання міждисциплінарного підходу є найбільш доцільним. Згідно такого підходу взаємодія між людьми є неперервним процесом спілкування, в якому індивіди отримують інформацію один про одного, більш менш інтерпретують її, що виявляється в поведінці людини. Таким чином, міжособистісна взаємодія характеризується однаковою активністю (суб'єктною, творчою, ініціативною) обох сторін.

- Особистісно-зорієнтований підхід до навчання. За такого підходу навчання відбувається у процесі взаємодії того, хто навчає, і тих, хто навчається.

Інтерактивні технології навчання різними науковцями було класифіковано у відповідності до їх характеристики. Наприклад, класифікація інтерактивних технологій за формами навчання, складена О. Пометуном та Л. Пироженко, виглядає таким чином (див. Таб. 1.2):

Таблиця 1.2

Класифікація інтерактивних технологій за О. Пометуном та Л. Пироженко

Технології 1	Методи реалізації 2
кооперативного навчання	робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо
колективно-групового навчання	мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, ажурна пилка та ін
ситуативного моделювання	імітаційні ігри, рольова гра, драматизація та ін.

Продовження таблиці 1.2

1	2
опрацювання дискусійних питань	метод ПРЕС, займи позицію, кейс-метод, дискусія тощо

Складено автором: на основі [29]

До інтерактивних технологій кооперативного навчання належить парна і групова робота на уроках удосконалення і застосування ЗУН. Реалізація даної роботи можлива за умови використання різних методів і методичних прийомів, а саме завдяки (див. Рис. 1.6):

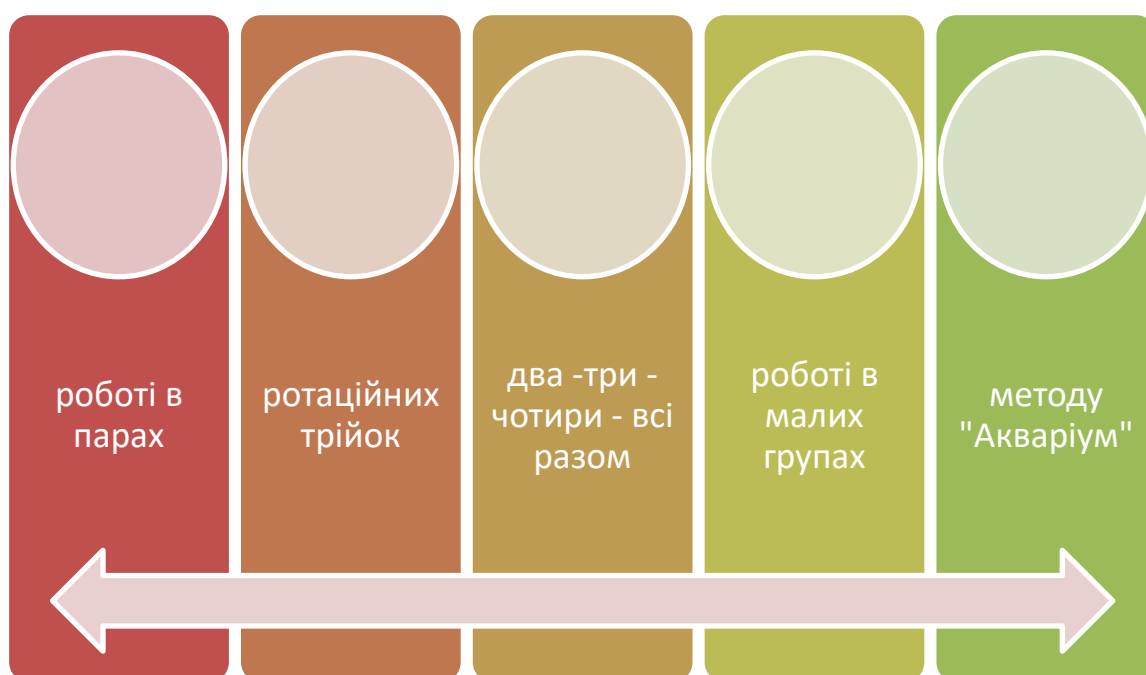

Рис. 1.6. Інтерактивні технології кооперативного навчання

До інтерактивних технологій колективно-групового навчання належать методи і методичні прийоми, що передбачають одночасну спільну роботу всього класу, а саме (див. Рис. 1.7):

Рис. 1.7. Інтерактивні технології колективно-групового навчання

До інтерактивних технологій ситуативного моделювання належать навчальні технології, які передбачають навчання у грі, зокрема (див. Рис. 1.8):

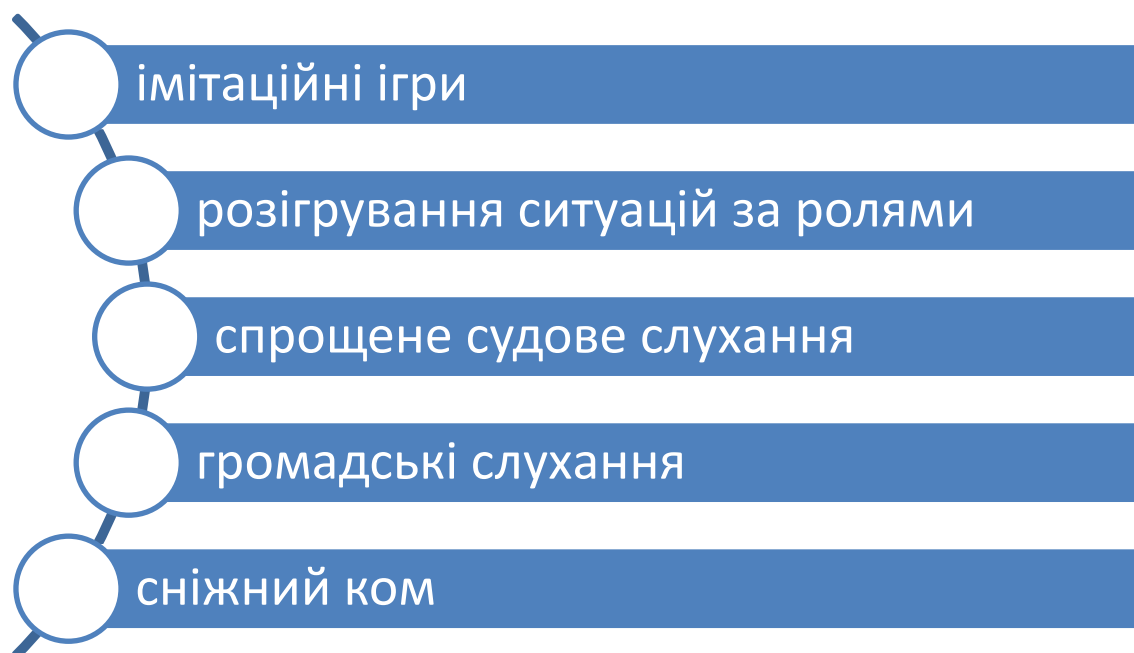
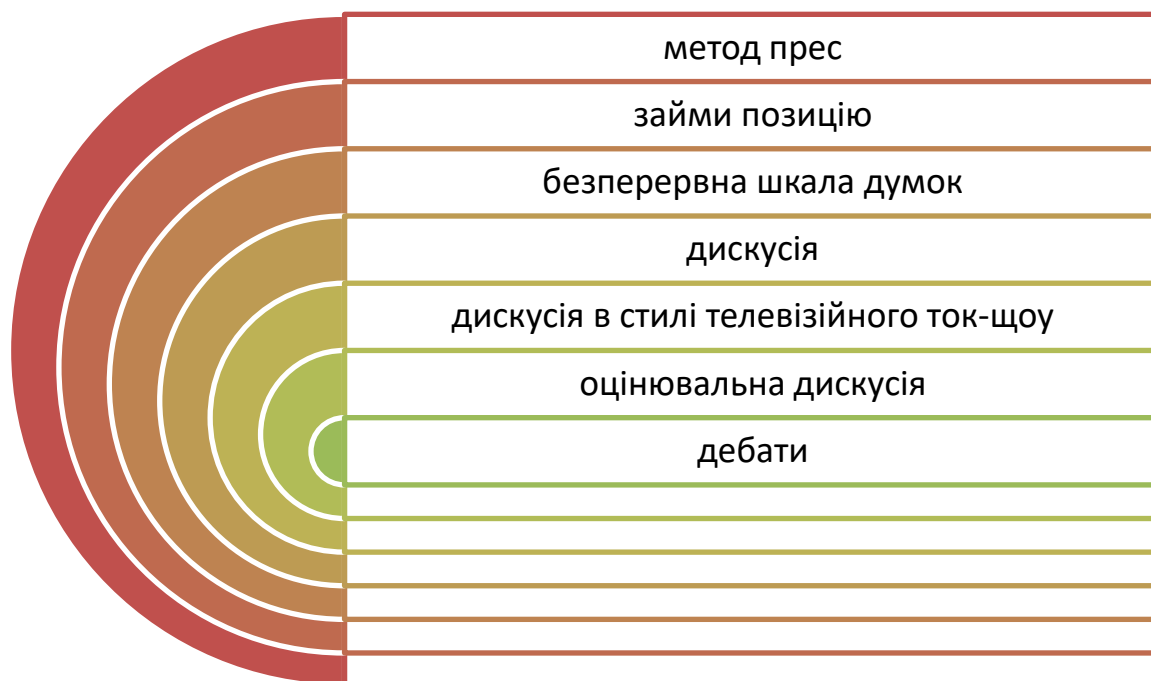

Рис. 1.8. Інтерактивні технології ситуативного моделювання

До інтерактивних технологій опрацювання дискусійних питань належать методичні прийоми, які передбачають навчання під час дискусії, що є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання, серед них можна виділити наступні (див. Рис. 1.9):

Рис. 1.9. Інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань

Маємо зазначити, що використовуючи вказані методичні прийоми і методи навчання, можна отримати різні результати. Проте, кожен з них має на меті реалізувати найважливіші для сучасного навчання аспекти: підвищити ефективність навчального процесу, сприяти високому інтелектуальному розвитку учнів, оволодіти навичками саморозвитку особистості.

Також слід навести класифікацію інтерактивних технологій, запропоновану Т. Сердюком (див. Таб. 1.3):

Таблиця 1.3

Класифікація інтерактивних технологій за Т. Сердюком

Критерій	Види технологій
Дидактична мета	інформаційні, розвиток дієво-практичної сфери, розвиток механізмів самокерування особистості, розвиток сфери творчих якостей, розвиток ключових компетентностей
Домінуючі форми організації навчально-пізнавальної діяльності	індивідуальні, парні, групові, колективні;
Домінуючі методи навчання	інформаційні, проблемно-пошукові, імітаційно-ігрові, дослідницькі;
Домінуючі засоби навчання	Гомоорієнтовані і техноорієнтовані

Складено автором: на основі [36]

Професор Хижняк І., досліджуючи засоби створення інтерактивного цифрового освітнього середовища на навчальному занятті, виділила їх у такі групи: інформативні, практичні, кооперативні (див. Таб. 1.4):

Таблиця 1.4

Групи засобів створення інтерактивного цифрового освітнього середовища на навчальному занятті за І. Хижняк

Засоби	Методи реалізації
1	2
Інформативні	Інтерактивні презентації, інфографіка, інтерактивні постери, хронологічні шкали, навчальні відео, ментальні карти, віртуальні тури, скрайбінг, комікси та ін..
Практичні	Практичні вправи, інтерактивні кросворди, ребуси, флешкарти, тести, анкети, навчальні ігри, вікторини, пазли

Продовження таблиці 1.4

1	2
Кооперативні	Хмарні бази даних, редактори, віртуальні дошки, соціальні мережі та месенджери

Складено автором: на основі [37]

Маємо вказати на наявність і інших класифікацій інтерактивних технологій, в основу яких авторами покладені ті чи інші ознаки. У процесі викладацької діяльності можна брати за основу різні підходи залежно від ситуації. Проте реальна практика показує, що найбільш частіше використовуються під час інтерактивного навчання дві форми організації навчально-пізнавальної діяльності - групові та фронтальні.

Таким чином, ми з'ясували, що інтерактивні технології навчання мають певні ознаки, за якими науковцями здійснено їхню класифікацію.

Висновки до першого розділу

1. Мотивація навчання – є одним із засобів, який використовується педагогом для спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності активного засвоєння змісту освіти, яка залежить від рівня сформованості мотивації, учіння школярів. Мотив слід визначати предметом, який у відповідності до потреб спонукає і спрямовує діяльність. Натомість мотивація являється заохочуванням до дії завдяки певного мотиву. Проблема мотивації вважається однією з найважливіших у психології. Розуміння мотивації полягає у низці певних причин, які здатні спонукати людину робити будь-які вчинки. Процес формування позитивної мотивації учнів молодшої школи передбачає виконання вчителем ряду завдань, які полягають у: формуванні мотиву досягнення; забезпеченні умов для успішної діяльності; формуванні свідомого ставлення до результату навчальної

діяльності; перетворенні результату на мотив для нової пізнавальної діяльності.

2. Сутність інтерактивного навчання полягає у побудові навчального процесу таким чином, аби створювати постійну, активну взаємодію всіх учнів. Інтерактивними сьогодні називають спеціальні засоби, що забезпечують безперервну діалогову взаємодію комп'ютера з користувачем. Інтерактивне навчання являється специфічною формою організації пізнавальної діяльності, мета якого є передбачуваною і полягає у створенні комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Інтерактивне навчання сприяє не лише засвоєнню конкретного матеріалу, а й розвитку комунікативних, творчих та критичних навичок, які є важливими у сучасному світі.

Можемо виокремити такі основні підходи щодо визначення означеного поняття: діяльнісний підхід; міждисциплінарний підхід; особистісно-зорієнтований підхід до навчання. Інтерактивні технології навчання різними науковцями було класифіковано у відповідності до їх характеристики: кооперативного навчання (робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо); колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, ажурна пилка та ін.); ситуативного моделювання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація та ін.); опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, кейс-метод, дискусія тощо).

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Аналіз нормативних документів щодо використання інтерактивних технологій навчання

Міжнародною організацією ЮНЕСКО XXI ст. оголошено століттям освіти, що обумовило потребу модернізації системи національної освіти в Україні. Внаслідок реформування сфери освіти виявлено низку проблем і різноманітних суперечностей, основою вирішення яких має стати нова філософія і нова культура [38, с. 3].

В Україні з початку XXI ст.. відбуваються радикальні зміни у державній політиці щодо освіти. Почали розвиватися нові напрямки освіти, орієнтованих на входження нашої країни до світового освітнього простору, поглиблюватися тенденції диференціації освіти. Внаслідок міжнародного співробітництва можливості громадян України, пов'язані з отриманням якісної освіти та ефективним використанням власного фахового потенціалу в країнах розвиненої демократії, значно розширилися. Реалізуючи принцип варіативності, педагогічні колективи освітніх закладів, отримали можливість вибору і конструювання педагогічного процесу, застосовуючи будь-які моделі, зокрема й авторські. Внаслідок цього спостерігаються суттєві позитивні зміни в педагогічній теорії та практиці, а саме:

- створення різних варіантів змісту освіти, використовуючи можливості сучасної дидактики у підвищенні ефективності освітніх послуг;
- здійснення наукових розроблень і практично обґрунтованих нових педагогічних ідей і технологій [39].

Освіта, напрямком якої є формування й розвиток соціально значимих якостей кожної людини як члена суспільства й громадянина держави, завжди була особливою функцією суспільства й держави. Як наймасовіший соціальний інститут, освіта впливає на формування свідомості суспільства,

здійснює регулювання процесів саморозвитку свідомості громадян. Освіта є соціальним й культурним явищем, яке сприяє реалізації еволюційного розвитку. Напрямок освіти є перетворення сучасного життя суспільства на суспільство майбутнє; формування нове мислення, нового бачення сенсу життя. Якість життя сучасного суспільства визначають ряд показників, серед яких освіта посідає чільне місце. Тому, рухаючись попереду прогресу, освіта має постійно модернізуватися, шукаючи нові шляхи розвитку.

Цивілізаційні тенденції розвитку ставлять нові вимоги перед людиною, а значить і перед освітою, що відіграє вирішальну роль у становленні кожної особистості [40, с. 234]. У свою чергу гуманістична місія системи освіти полягає у підготовці молодого покоління до життя у сучасному відкритому світі [41, с. 3-6].

В Україні роль освіти, як визначної складової розвитку суспільства, закріплена у чинному законодавстві. Насамперед, у ст. 53 Конституції України закріплено право кожного громадянина на освіту [42]. У ч. 1 ст. 3 Закону України «Про освіту» зазначено, що право на освіту охоплює право на:

- здобуття освіти упродовж усього життя;
- доступність освіти;
- отримання освіти на безоплатній основі і у визначеному Конституцією України та Законів України порядку [43].

Пріоритетними завданнями освіти є забезпечення всебічного розвитку особистості школярів, самоствердження і самореалізації особистості, формування і розвиток творчого потенціалу, компетентностей здобувачів освіти. Про це йдеться у Концепції «Нова українська школа».

Слід зазначити, що Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (далі - НУШ) розроблена та затверджена 14 грудня 2016 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України для реалізації впродовж тринадцяти років, тобто до 2029 року [44].

Головною метою НУШ є створення школи комфортного навчання, яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, школи, де навчатимуть критичного мислення, експериментування та сміливості висловлення власної думки [45].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р. було розроблено План заходів на 2017-2029 рр. із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [46].

Одним із завдань Нової української початкової школи є закладення основ формування особистості, вмотивованої до навчання та наділеної вмінням критичного мислення. Досягнення високого рівня мотивації молодших школярів впливає як на їх позитивне ставлення до навчання так і на успішне опанування предметними та ключовими компетентностями, розвиток здібностей та талантів.

Сьогодні інтерактивне навчання стає пріоритетом у організації пізнавальної діяльності. Сучасними педагогами надається перевага саме інтерактивним методам навчання, що надає можливості залучення учнів до активного засвоєння і набуття знань. Фахівці уміло поєднують різні методи та форми роботи на уроці, що сприяє здійсненню постійної взаємодії між учасниками навчального процесу, підвищенню активності учнів, а отже, ефективності навчання.

Чинним законодавством про освіту надається науково-педагогічним працівникам право обирання методів та засобів навчання, що забезпечують високу якість освітнього процесу. Використання інтерактивних методик навчання передбачає урізноманітнення підходів, які формують у особистості цілісного уявлення про його майбутню соціальну роль у структурі сучасного суспільства [47, с. 6].

Інноваційний характер навчально-виховної діяльності визначений Національною доктриною розвитку освіти [48]. Серед напрямків державної політики щодо розвитку освіти, визначених у доктрині, слід назвати:

- запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій;
- створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів.

Маємо надати пояснення щодо сутності інноваційності освіти. Інноваційне навчання являє собою навчальну та освітню діяльність, спрямовану на реалізацію динамічних змін в навколишньому світі, засновану на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Інноваційне навчання має певні особливості специфіка яких полягає у його відкритості до майбутнього, здатності до передбачення та прогнозування на основі постійного переоцінювання цінностей, налаштованості на активних та конструктивних діях в швидко змінних ситуаціях. Слід додати, що саме інтерактивні методи навчання мають використовуватися в даному напрямку, оскільки здатні якнайкраще розкривати здібності учня, розвивати креативність, зацікавлювати та сприяти досягненню успіхів у отриманні знань.

Оскільки інтерактивне навчання є спеціальною, особливою формою організації навчального процесу, то і сама його реалізація є досить непростю і вимагає значних затрат часу і зусиль. Організуючи урок із використанням інтерактивних методів, учителю необхідно враховувати психологічні особливості учнів, рівень засвоєних знань; вирішення проблемних завдань має базуватися на таких прикладах, які в основі мають аналіз обставин [49, с. 26-37]. Такі фактори сприяють ефективній організації інтерактивного уроку. У результаті проведених уроків учні повинні набувати ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти, а саме таких, що пов'язані з:

- вільним володінням державною мовою;
- здатністю спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математичною компетентністю;
- компетентністю у галузі природничих наук, техніки і технологій;

- інноваційністю;
- екологічною компетентністю;
- інформаційно-комунікаційною компетентністю;
- навчанням впродовж життя;
- громадянськими та соціальними компетентностями;
- культурною компетентністю;
- підприємливістю і фінансовою грамотністю [50].

Також маємо вказати на наскрізні вміння, якими повинні оволодіти учні впродовж навчання у школі, а саме:

- читання з розумінням;
- висловлювання власної думки усно і письмово;
- критичне та системне мислення;
- реалізація творчих дій;
- виявлення ініціативності;
- здатності логічного обґрунтування позиції;
- конструктивне керування емоціями;
- оцінювання ризиків;
- приймання рішення;
- розв'язування проблем.

Список компетентностей, яких набуватимуть учні, уже закріплено законом «Про освіту». Він створювався з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» [43; 51]. Аналізуючи вказані компетентності та наскрізні вміння, можемо стверджувати, що їх набуття можливо отримати завдяки використанню у навчальному процесі інтерактивних методів.

Таким чином, проаналізувавши чинне законодавство України, яке регламентує систему освіти та організацію освітнього процесу в Україні, ми виявили підтримку використання інновацій, якими є інтерактивні методи навчання, у процесі реформування освітньої галузі.

2.2. Аналіз педагогічного досвіду використання інтерактивних технологій навчання для розвитку мотивації молодших школярів

Навчальна мотивація є освітнім феноменом, який формують такі специфічні фактори (див. Рис. 2.1) [4, с. 18-24]:

Рис. 2.1. Фактори формування навчальної мотивації

Сучасний досвід надання освітніх послуг учням з використанням інтерактивних технологій навчання характеризується такими ознаками (див. Таб. 2.1) [52, с. 5]:

Таблиця 2.1

Ознаки інтерактивного навчання

Ознаки	Характеристика
1	2
розширення пізнавальної активності	побудова навчання відбувається на основі заохочення до активного пізнання шляхом багатосторонньої комунікації, групової роботи та творчої взаємодії

Продовження таблиці 2.1

1	2
взаємонавчання	висловлення кожним своєї думки; мислення на основі свого досвіду і знання
досягнення успіху	на основі доброзичливості і взаємопідтримки отримання можливості комфортного відчуття та бажання до активних дій; відзначення власних успіхів та досягнень інших членів групи
різноманітність форм роботи, що змінюють одна одну	індивідуальна змінює парну; парна змінює групову, командна робота змінюється індивідуальною і ін.);
різноманітності форматів навчання	використання дослідницьких процесів, ділових ігор, роботи з документами, різними джерелами інформації, творчими завданнями і ін..
поєднанні різних видів активності	учасники тренінгу можуть змінювати такі види активності: фізична (рухова активність); соціальна (активність у соціальному оточенні, що означає комунікацію, взаємодію, взаємоприйняття); змістовна (стосується тематики тренінгу)

Маємо за доцільне визначити завдання інтерактивної взаємодії (див. Рис. 2.2)

Рис.2.2. Завдання інтерактивної взаємодії

Аналізуючи педагогічний досвід використання інтерактивних технологій навчання для розвитку мотивації молодших школярів таких вчителів як Талан Л., Бараницька О. П., Марченко І. Г., Вакула Н. В. та ін., ми з'ясували, що сучасні вчителі, орієнтуються на особистість дитини, із застосуванням технологій, які є низкою специфічних для кожного учня еталонів, вираженням яких є добір форм, методів, прийомів і засобів у роботі конкретним учнем (див. Рис. 2.3):

Рис. 2.3. Технології роботи педагога з учнями

Можемо стверджувати, що інтерактивне навчання сприяє не лише засвоєнню конкретного матеріалу, а й розвитку комунікативних, творчих та критичних навичок, які є важливими у сучасному світі, а це основні аспекти процесу соціалізації. Здійснення соціалізації дітей можливе завдяки використанню різних інтерактивних видів дитячої діяльності, як наприклад, ігрової. Гра займає провідне місце в організації навчальної діяльності, оскільки є природним видом діяльності та якнайкраще підходить для формування у дитини навичок поведінки у соціумі, досвіду соціальної активності, розвитку творчого потенціалу, сприяє проявам допитливості та ініціативності, робить дитину самостійному власному виборі.

Наступним видом діяльності, який впливає на успішність дітей, наприклад з вадами мовлення, слід назвати групову взаємодію, що передбачає організацію та проведення конкурсів та групових завдань, як наприклад вікторин, художніх та музичних конкурсів, спортивних турнірів та ін.. Дітей можна залучати до участі у експериментальних дослідженнях, театралізованих виставах, групових проектах, використовуючи при цьому різні мовленнєві вправи, рекомендовані та розроблені фахівцем-логопедом.

Вважаємо таку діяльність надважливою у процесі навчання та соціалізації дітей з вадами мовлення.

Досліджуючи використання інтерактивних технологій з метою мотивації учнів до навчання, вважаємо, що це можна здійснити за допомогою розроблення, організації та проведення уроків, цікавих для молодших школярів. З цією метою вчитель може застосовувати різні форми донесення до учнів матеріалів. Наприклад:

- Проведення відео уроків. Використовуючи відео уроки, вчитель має можливість демонстрації інтерактивного аудіовізуального матеріалу, а учні отримують можливість прослуховування оригінальних текстів та літературних творів, що сприяє покращенню навичок вимови та розуміння мови. Відеоуроки доцільно використовувати для аналізу літературних творів через візуальну інтерпретацію. Поповнити арсенал якісними й сучасними матеріалами може кожен учасник освітнього процесу, відвідавши сайт та YouTube-канал Нової школи, який має широкий перелік відео з більшості предметів шкільної програми (див. Рис. 2.4)[53].

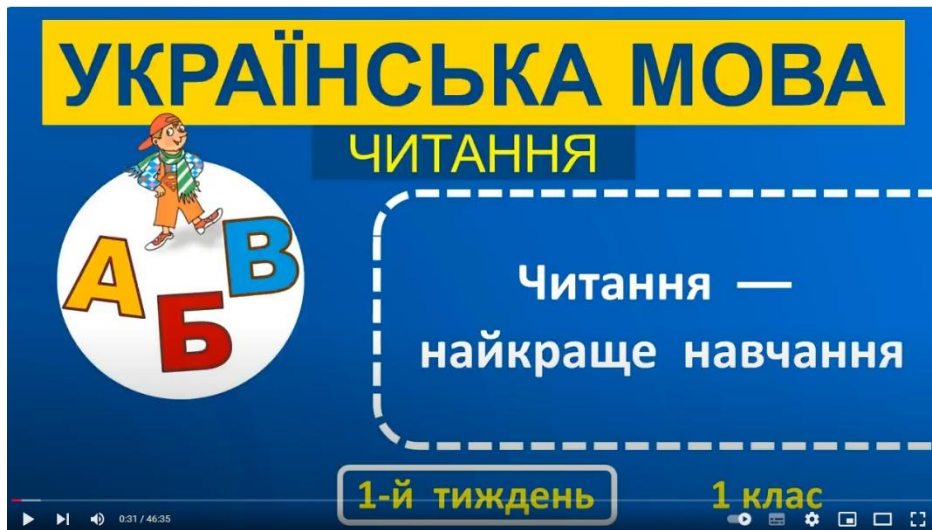

Рис. 2.4. Відео урок з української мови (читання) для учнів 1 класу

Структурування матеріалу здійснено за класами та предметами, що полегшує орієнтування на сайті навіть новачків. Кожен може відразу бачити перелік матеріалу та визначити наявність потрібних предметів чи матеріалів. Короткі відео розміщені тема за темою, подібно до шкільної програми, і підходять для кращого доповнення підручників або їх заміни. Цікавим є запрошення авторів сайту до співпраці на випадок відсутності представленої теми. Так будь-який педагог може надіслати власне відео. Навчання за відео уроками є актуальним у сучасний період, оскільки навчання відбувається он-лайн ще з періоду пандемії та продовжується і досі, під час війни.

Наступну методику, яку широко використовують педагоги у розрізі інтерактивного навчання, - методика «Перевернутий клас». За даною моделлю новий матеріал теми, що вивчається на етапі пасивного сприймання, подається у формі відео лекцій, ілюстрацій, прикладів навчальних вправ. Його дитина опрацьовує самостійно вдома (у молодшій школі разом з батьками), а на наступному уроці учні займаються розв'язанням практичних завдань різної складності, проєктної діяльності, застосування теорії до практики, ставлять запитання, що виникли під час вивчення теми та ін. У такий спосіб відбувається активізація мислення дитини. Педагогами використовується різновид цієї моделі - «фальшивий перевернутий клас», за якої відеоматеріал вивчення нової навчальної теми переглядається учнями самостійно в класі, після чого відбувається обговорення, закріплення та застосування теорії до практики, використовуючи різноманітний арсенал інноваційних технологій та засобів навчання.

Ця методика започаткована американськими вчителями Джонатаном Бергманом (Jonathan Bergman) та Аароном Семсом (Aaron Sams) ще у 2007 р., а потім набула поширення як освітній напрям в усьому світі. Першими засобами реалізації методу була звичайна стандартна комп'ютерна програма Power Point, за допомогою якої склалися презентації та додавався викладачами голосовий супровід, що у сукупності розміщувалося в мережі

Інтернет. Сучасні вчителі володіють потужним інструментарієм для створення навчальних матеріалів для організації навчання перевернутого класу, чому сприяє використання:

- сервісів Google (YouTube, Google Workspace, Google Drive та інші),
- Microsoft 365 (Power Point, Clipchamp Create, Sway та інші),
- онлайн-редакторів відео-матеріалів,
- онлайн-редакторів тестів та опитувачів (Google Forms, інтерактивних онлайн-тестів «На Урок» та «Всеосвіта» і ін.),
- вправ, ігор, ребусів та пазлів.

Нагадаємо, що ребуси являють собою загадку, яка містить необхідні для розгадування слова або фрази, які зображені у вигляді комбінації зображень, фігур, композицій з букв. Наприклад, розвиваюче відео «Ребуси-загадки» з відповідями розміщене на YouTube (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Відео-ребуси з відповідями

Спираючись на досвід педагога Вакули Н. В., яка широко практикує використання інтерактивних технологій у своїй діяльності, ми виявили широке використання у роботі педагога такої форми навчання як Веб-квест. Це такий вид Інтернет-проєкту, за допомогою якого учні отримують можливість, спроможність ефективного використання інформації, знайденої мережі. Веб-квест передбачає розвиток навичок аналітичного і

творчого мислення. Якщо педагог створює Веб-квест, у нього має бути наявним високий рівень володіння предметною, методичною та інформаційно-комунікаційною компетенцією [54].

Що стосується тематики Веб-квестів, то вона може бути найрізноманітнішою, з наявністю проблемних завдань різного ступеню складності. Результати виконання, залежно від матеріалу, який вивчається, можуть мати вигляд усного виступу, комп'ютерної презентації, есе, вебсторінки. Вчитель може скористатися розробленими веб-квестами, які містяться на платформі «Всеосвіта», або створити самостійно та розмістити його на даній навчальній платформі (див. Рис. 2.6).

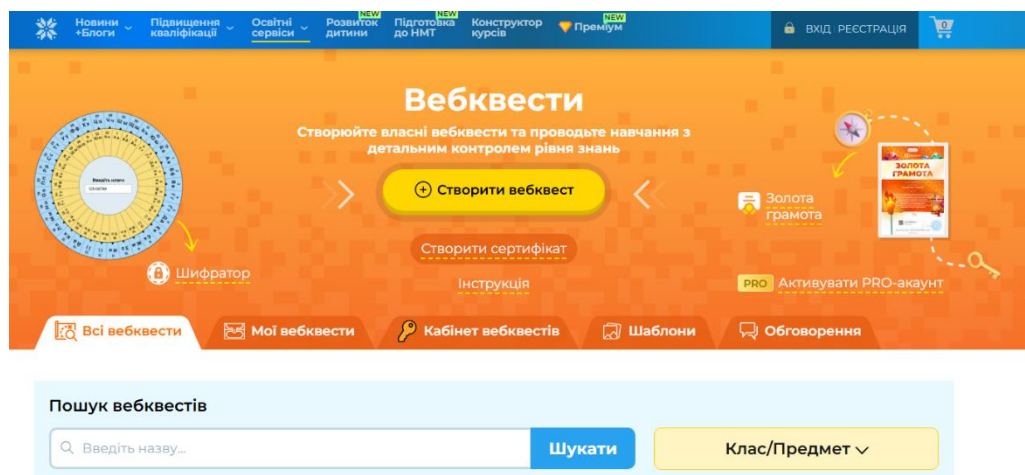

Рис. 2.6. Веб-квести бібліотеки навчальної платформи «Всеосвіта»

Цікавими до застосування у педагогічній практиці є анімовані зображення. Автори використовують для цього різноманітні прийоми та інструменти: меми, емоджі, хмари слів, осучаснення за допомогою фоторедакторів, кожен з яких може стати цікавим доповненням уроку сучасного педагога. Приклад анімованого зображення, яке використовує педагог на уроці математики у початковій школі, зобразимо на рисунку (див. Рис. 2.7).

Рис. 2.7. Анімоване зображення

Хмара слів (хмара тегів, або зважений список) являє собою візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні. За допомогою хмар слів можна реалізувати наочний спосіб візуалізації термінів з певної теми. Це пришвидшує запам'ятовування інформації. Даний метод можна використовувати на будь-яких уроках. Як генератор хмарних слів педагогами широко використовується онлайн-сервіс Word It Out (див. Рис. 2.8). Використання даного сервісу сприяє створенню хмари слів із речень, цілих документів або таблиць.

Рис. 2.8. Онлайн-сервіс генератор хмарних слів

Використовуючи на уроках яскраву графіку, що має вигляд хмар слів, педагог отримує можливість акцентувати увагу на основних аспектах навчальної теми. Такі яскраві маніпуляції дозволяють переосмислювати та систематизувати навчальний матеріал. Так влаштована людська пам'ять, що сприйняття зором різних кольорів, шрифтів та форм хмар сприяє швидшому опануванню нового матеріалу.

Наступна інтерактивна технологія - Mind maps (карта пам'яті, ментальна карта, карта думок, інтелект-карта) являється способом організації інформації з метою полегшення роботи мозку з інформацією. Використання даної технології сприяє навчанню абсолютно по-новому мислення, адже під час даної мозкової діяльності працюють обидві півкулі мозку. Основною ідеєю технології є зручна форма оформлення думок та висновків. Науковці, які працювали у напрямку створення даного формату навчання, прийшли до висновку про необхідність запису інформації у формі деревоподібної схеми. Під час такої форми роботи у дитини задіяні одразу обидві півкулі мозку: наявність графічних знаків та символів сприяє активізації лівої, а образні картини та кольори – правої. Наприклад, за допомогою ментальної учні початкової школи можуть описати пори року (див. Рис. 2.9).

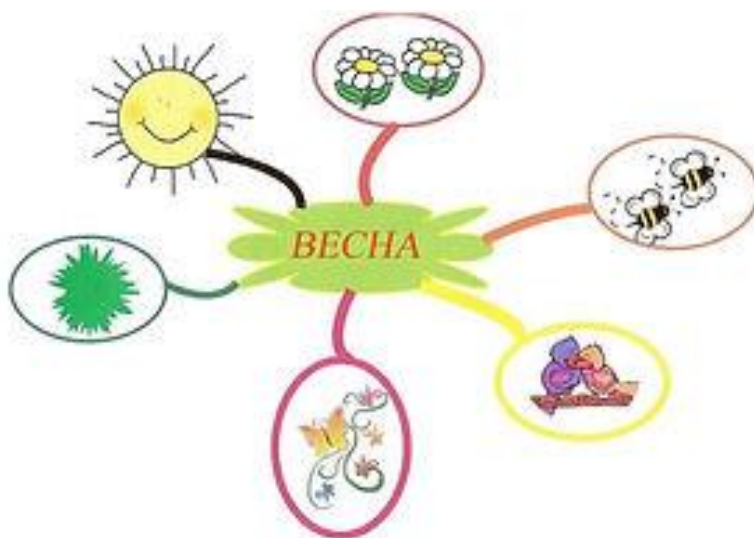
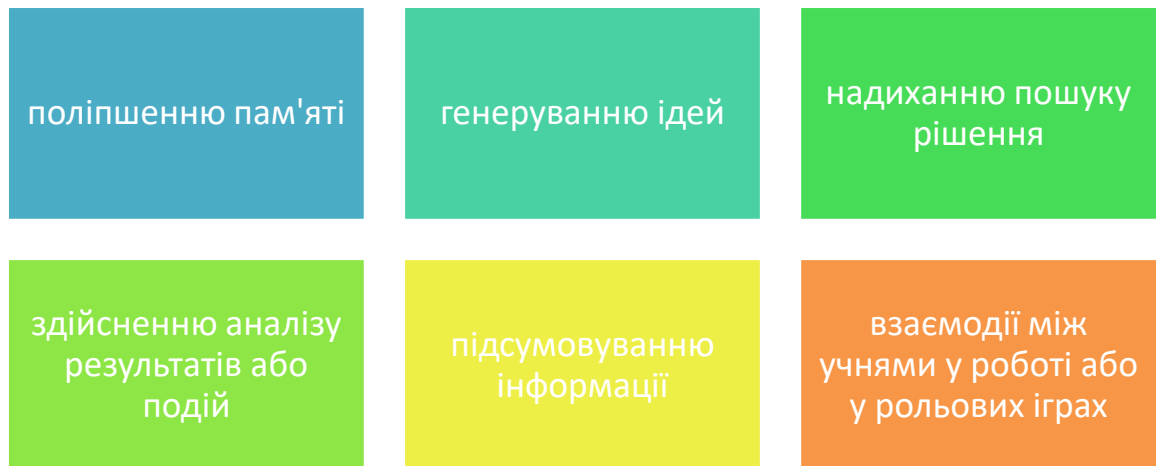

Рис. 2.9. Ментальна карта для учнів початкової школи

На ефективність використання методу ментальної карти вказує Бараницька О. П., вчитель початкових класів (м. Харків). На переконання педагога метод являє собою техніку візуалізації мислення і альтернативного запису. Використання даного методу сприяє формуванню у дітей молодшого шкільного віку ознак зацікавленості навчанням (див. Рис. 2.10):

Рис. 2.10. Результати використання методу ментальної карти

Також педагогом пропонується використання новітньої розробки, спрямованої на розвиток критичного мислення учнів – ігрового «Кубика Блума». У переліку переваг застосування інтерактивних методів навчання на першому місці Бараницька О. П. ставить мотивацію освітньої діяльності, а вже потім творчу активність; самостійність учнів; паритетність відносин та збільшення засвоєння матеріалу та ін. [57].

Технологія інтерактивного робочого аркушу являє собою веб-сторінку, що містить зображення навчального матеріалу і різного типу завдання для учнів. Наприклад, для цього може бути використано відео, зображення або текст, що є основою виконання учнями завдань. Можна вставляти зображення і робити їх інтерактивними, додаючи на них мітки з текстом,

гіперпосиланнями, питаннями, вікнами для введення тексту. Питання можуть мати текстовий формат, або формат аудіофайлів. Корисною є можливість задавання учнями запитань для автоматичної перевірки.

Використання учнями віртуальних екскурсій та мультимедійних презентацій сприяє дослідженню історії та культури. Це цікаво для дітей молодшого шкільного віку та корисне для засвоєння ними інформації про історію України, побуту мешканців даних територій та їхні звичаї. З раннього віку діти мають знати такі аспекти життєдіяльності суспільства та формувати любов до рідної землі – своєї Батьківщини.

Загалом, інноваційні методики та технології сприяють збагаченню процесу навчання, розвитку критичного мислення та творчого потенціалу учнів, завдяки чому молоде покоління готується до викликів сучасного світу.

Інтерактивний плакат є електронним освітнім засобом нового типу, який сприяє забезпеченню високого рівня залучення інформаційних каналів до наочного сприйняття освітнього процесу. Сутність інтерактивного плакату полягає у наданні інформації, тобто основною його функцією являється демонстрація матеріалу. Використання інтерактивних плакатів в освітньому процесі стало важливим та незамінним засобом надання інформації, який сприяє кращому сприйманню учнями матеріалу, підвищенню інтересу до предмета, ефективності їх самостійної роботи, що у свою чергу впливає на якість формування практичних умінь і навичок.

В сучасний період розвитку інформаційних технологій основною ознакою інтерактивності навчання є доступність інформації. Існують безліч платформ і веб-ресурсів, де розміщується навчальна інформація і саме використання інноваційних технологій навчання стає ключем до залучення та навчання молодого покоління.

Докладаючи мінімум зусиль, педагоги отримали унікальну можливість перетворення уроків на захопливу подорож, забезпечення підготовки нового покоління до важливих викликів майбутнього.

Аналізуючи практичне використання інтерактивних технологій у роботі з учнями молодшої школи, маємо вказати на наукові доробки Марченко І. Г. (м. Світловодськ), вчителя початкових класів, яка ділиться із власним досвідом проведення уроків [55]. Педагогу них мотивації до навчання зазначає, що ефективність навчання дітей залежить від наявності у них мотивації до навчання. Зацікавлюючи учнів до співпраці, вчителька використовує метод керованого читання, методику «Джиг-соу», групову роботу «Огляд галереї», гру «Чарівний мікрофон», методику «Мозковий штурм».

Наприклад, Приходько Л. А., Ройко Л. Л., визначаючи особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи, роблять акцент на використанні додатків Google, які успішно використовуються з початку 2020 р., коли було почато дистанційне навчання. Серед значного переліку додатків, застосовуваних вчителями під час дистанційного навчання, особливо цікавим науковці вважають сервіс LearningApps, який являється є конструктором, що застосовується для зручного створення електронних інтерактивних вправ, котрі сприяють активності, самостійності школярів (див. Рис. 2.7.). Крім того, за допомогою LearningApps вчителі отримали можливість формувати дистанційні уроки, створивши набір класів у власному акаунті, а отримавши код, вбудовувати інтерактивні завдання були вбудовані на власний сайт чи блог, причому їх перевірка є миттєвою. Учні молодшої школи залюбки користуються гаджетами, тому виконання завдань у такий спосіб сприяє зацікавленості, яка у свою чергу, є мотивацією до навчального процесу [56, с. 207-210].

Рис. 2 7. Інтернет-сервіс LearningApps

Вчитель початкових класів Талан Л. (м. Хмельницький) вказує на доцільність застосування інтерактивних методів для розвитку критичного мислення дітей молодшого шкільного віку. Причому ефективність їх використання досягається шляхом парної взаємодії учнів у ході групової роботи (квартети, октети). Пропонуються такі вправи у ході інтерактивної взаємодії вчителя та учнів: «Коло ідей», «Займи позицію», «Снігова куля», Бейстормінг, який являє собою інтерактивний мозковий штурм; методику взаємних запитань та ін.. Педагог акцентує увагу на тому, що якщо дитині сумно, не цікаво та нудно на уроці, то вона не залучена до активної взаємодії, є пасивним спостерігачем. У такому випадку на допомогу приходить технологія інтерактивного навчання, головною умовою якого є активна взаємодія всіх учасників навчального процесу [58].

Професор Хижняк І. А. стверджує, що інтерактивні технології є не новим засобом набуття знань, їх широко використовують на практиці педагоги понад тридцять років. Важливе значення у досягненні мети інтерактивної

діяльності у початковій школі є фахова майстерність педагога, яка набувається за часів навчання у закладі вищої освіти [37].

Підсумовуючи, зазначимо, на основі аналізу психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та власного досвіду, можемо стверджувати, що розвитку мотивації навчання молодших школярів сприяють наступні підходи: проведення цікавих уроків; пояснення учням практичного застосування отриманих знань; навчання дітей постановці конкретних цілей та спонукання до досягнення успіхів; визнання успіхів учнів та висловлення похвали; використання різних стилів навчання; розвиток самостійності учнів у виконання завдань; проведення цікавих позакласних заходів; створення позитивної атмосфери в класі. Загальний підхід полягає в тому, щоб створити розвивальне середовище, де учні відчують інтерес, самостійність і успіх, що буде впливати на стійкість мотивації та бажання вчитися.

Висновки до другого розділу

1. Напрямок освіти в сучасний період є формування й розвиток соціально значущих якостей кожної людини як члена суспільства й громадянина держави, завжди була особливою функцією суспільства й держави. Позитивні зміни в педагогічній теорії та практиці: створення різних варіантів змісту освіти, використовуючи можливості сучасної дидактики у підвищенні ефективності освітніх послуг; здійснення наукових розроблень і практично обґрунтованих нових педагогічних ідей і технологій. Законодавче забезпечення інноваційності освіти в Україні здійснюється на основі Конституції України, Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Плану заходів на 2017-2029 рр. із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Інноваційний характер навчально-виховної діяльності визначений Національною доктриною розвитку освіти. Одним із завдань Нової української початкової школи є

закладення основ формування особистості, вмотивованої до навчання та наділеної вмінням критичного мислення.

2. Для розвитку мотивації молодших школярів сучасним вчителем, орієнтуючись на особистість, застосовується ряд специфічних для кожного учня еталонів, вираженням яких є добір форм, методів, прийомів і засобів у роботі конкретним учнем: створення проблемно-пошукових ситуацій; використання життєвого досвіду дітей; включення проектної діяльності учнів, навчальної дискусії, рецензування результатів діяльності учня товаришем, однокласником; організація дидактичних ігор; виявлення контрольованої довіри; застосування психологічних прийомів (навіювання, похвали, підтримку та ін.). Досліджуючи використання інтерактивних технологій з метою мотивації учнів до навчання, виявили такі інтерактивні методи навчання: проведення відео уроків, використання відео-ребусів, веб-квест, Mind maps (карта пам'яті, ментальна карта, карта думок, інтелект-карта), інтерактивний плакат. Використовуючи інтерактивні технології, педагоги отримали унікальну можливість перетворення уроків на захопливу подорож, забезпечення підготовки нового покоління до важливих викликів майбутнього. На основі аналізу психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та власного досвіду, можемо стверджувати, що розвитку мотивації навчання молодших школярів сприяють наступні підходи: проведення цікавих уроків; пояснення учням практичного застосування отриманих знань; навчання дітей постановці конкретних цілей та спонукання до досягнення успіхів; визнання успіхів учнів та висловлення похвали; використання різних стилів навчання; розвиток самостійності учнів у виконання завдань; проведення цікавих позакласних заходів; створення позитивної атмосфери в класі.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Методика проведення експерименту. Констатувальний експеримент

Мотивація до навчання у молодших школярів має важливе значення, адже саме у період молодшого шкільного віку закладається подальше бажання та потяг до навчання, отримання нових знань, набуття необхідного у житті досвіду запам'ятовування, мислення, письма та ін.. Учні мають хотіти навчатися, тому це завдання номер один першої вчительки – їхнього ватажка, яка використовує засоби інтерактивних технологій – найкращих, що існують на сьогодні та використовуються сучасними педагогами.

З метою дослідження розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій було проведено педагогічний експеримент на базі Березнянського ліцею Березнянської селищної ради. Респондентами виступили учні 3 – Б класу у кількості 21 учня (12 дівчаток та 9 хлопчиків), які склали експериментальну групу (ЕГ). Для отримання об'єктивних результатів до експерименту було залучено учнів 3-А класу у кількості 21 чоловік (12 дівчаток та 9 хлопчиків), які становили контрольну групу (КГ). Групи обирались за віковим критерієм та подібністю показників навчальних досягнень. До того ж, учні навчаються в однакових умовах, тобто в одному ліцеї.

Педагогічний експеримент являється спеціально організованим дослідженням, метою проведення якого є визначення ефективності застосування інтерактивних технологій для мотивування молодших школярів до початкової діяльності.

За допомогою педагогічного експерименту вирішувалися такі завдання:

- визначення рівня мотивації молодших школярів до навчальної діяльності;

- підтвердження дієвості використання інтерактивних технологій для мотивування молодших школярів до навчальної діяльності.

Експериментальне дослідження проводилося у кілька етапів:

I етап – проведення теоретичного аналізу літературних та наукових джерел щодо проблеми мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій.

II етап – проведення констатувального експерименту.

III етап – розробка системи інтерактивних завдань, проведення формувального експерименту

IV етап – інтерпретація отриманих результатів експериментального дослідження розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивного навчання.

V етап – розроблення методичних рекомендацій щодо розвитку мотивації учнів засобом інтерактивних технологій.

Для експериментального дослідження було обрано наступний діагностичний інструментарій:

1) Анкетне опитування. Опитування молодших школярів проводилося за спеціально розробленою анкетною (Додаток А). Учням пропонувалося відповісти на 10 запитань щодо найулюбленіших занять на уроці; найчастіше пропонованих учителем видів діяльності; вподобань учнів у навчальному процесі. Важливими для визначення рівня мотивації учнів були питання, які містили відповідь щодо користі у навчальному процесі експериментів, походів на екскурсії чи ігрової форми діяльності, а також щодо потреби використання гаджетів для розв'язання поставлених учителем завдань і ін.

За результатами опитування було визначено високий, достатній, середній, початковий рівні мотивації молодших школярів. Критерії дослідження, рівні розвитку мотивації учнів та відповідні їм показники подані у таблиці (див. Табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Критерії, рівні та показники розвитку мотивації молодших школярів

Критерії дослідження	Показники			
	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Початковий рівень
Цікавість та пізнавальна активність	цікавість та висока пізнавальна активність	зацікавленість активними вправами;	проявами пізнавальної активності до окремих видів діяльності	відсутність бажання включатися до роботи на уроці
Комунікація та взаємодія з учасниками групи	ефективна співпраця у групі, відповідальність за свою частину роботи	менш виражена активність у груповій роботі, відсутність ініціативи у роботі над груповим завданням	Схильність до пасивного слухання, потреба допомоги вчителя у роботі над груповим завданням	перевага пасивного слухання вчителя
Подолання труднощів	самостійне подолання труднощів	подолання труднощів з допомогою невеликої підтримки	подоланням труднощів з допомогою дорослих	відсутність навичок подолання труднощів
Ставлення до використання нестандартних форм та інноваційних методів навчання	схильність до нестандартних видів навчання	сприйняття без особливої ініціативи	безініціативне ставлення до навчання	відсутність інтересу до активних та творчих видів навчання; використання цифрових технологій для навчання

2) Проективна методика дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів (за Н. Г. Лускановою) (Додаток Б). Вміст методики становлять дві частини: проективна та анкетна.

Проективна частина полягала у малюванні молодшими школярами малюнків на задану вчителем тему, а саме:

- зображення ситуацій, пов'язаних із навчальним процесом (навчальної дошки із написами; вчительки; однокласників за партами; книжками, підручниками; зошитами, олівцями, альбомами та ін.). Під час аналізу малюнків увага зосереджувалася на наявності деталей, які засвідчували відомості про окремі шкільні предмети; деталей щодо оцінок (бажаних і наявних). Малюнки, на яких зображуються навчальні ситуації, свідчать про наявність високої мотивації та навчальної діяльності;

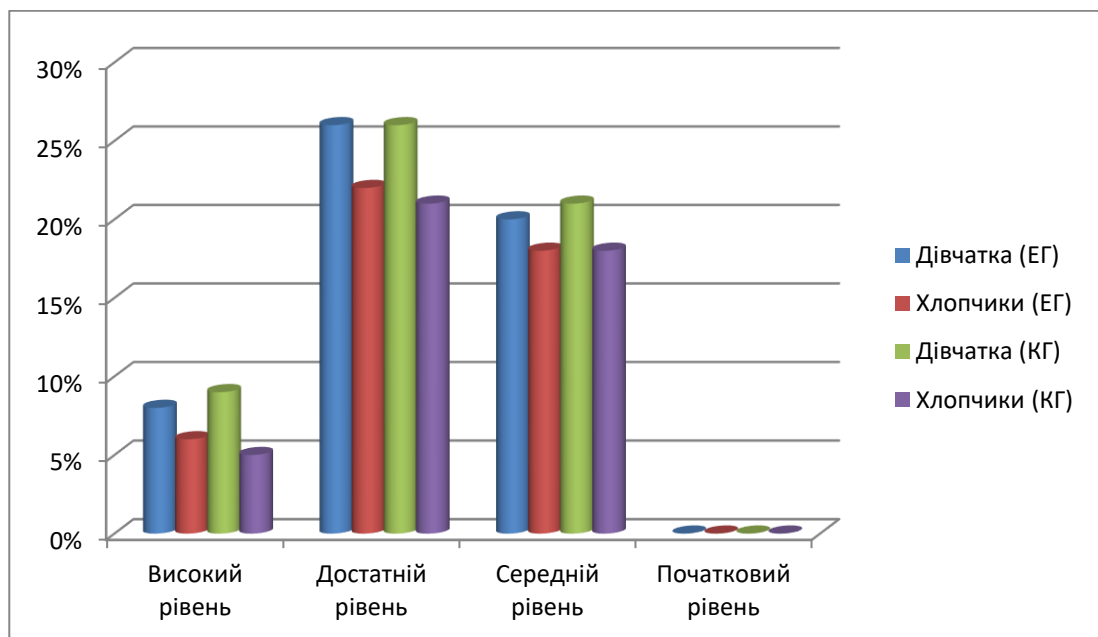
- зображення ситуацій, які мають не навчальний характер (зовнішнього або внутрішнього вигляду шкільної будівлі, їдальні, спортивної зали, актової зали, шкільного подвір'я та ін., учнів під час перерви у коридорах школи чи на подвір'ї та ін.). Малюнки, на яких зображуються ситуації не навчального характеру, свідчать про наявність позитивного ставлення до школи;

- зображення ігрових ситуацій (ігор між учнями під час перерви чи після уроків з використанням м'яча, тенісних ракеток, скакалок та іншого ігрового знаряддя; місця для ігор, ігрових майданчиків, предметів у класі, вікон, квітів, телевізорів чи комп'ютерів та ін.). Такі зображення є свідченням значущості іншої діяльності учнів (ігрової), а не навчальної.

Анкетна частина передбачала відповіді молодших школярів на питання анкети, розробленої у рамках методики Н. Г. Лусканової. Дітям пропонувалося відповісти на 10 питань (див. Додаток Б). Використовуючи ключ, який додається до анкети, та підсумувавши кількість набраних балів, ми мали можливість визначити рівні мотивації навчання, виявити ставлення учнів до школи, уроків, учителя, однокласників, до навчального процесу загалом.

Рівні мотивації, визначені межами анкетного опитування за методикою Н. Лусканової: I рівень – високий (визначався за набраними балами учнів у кількості від 25 до 30); II рівень – достатній (набрана кількість балів від 20 до 24); III рівень – середній (набрана кількість балів від 15 до 19); IV рівень – низький (набрана кількість балів від 10 до 14); V рівень – нижче за низький (набрана кількість балів менше 10) – вказує на шкільну дезадаптацію та негативне ставлення до школи.

Проведене дослідження надало можливість визначити, яка кількість молодших школярів має той чи інший рівень мотивації до навчання. Провівши анкетне опитування серед учнів експериментальної групи (ЕГ) за розробленою нами анкетною (див. Додаток В), ми встановили, що 14% учнів експериментальної групи (ЕГ) мають високий рівень мотивації; 48% учнів мають достатній рівень мотивації; 38% учнів мають середній рівень шкільної мотивації. Також провівши опитування за даною методикою учнів контрольної групи (КГ), ми результати, які майже не відрізняються. Це означає, що 14% учнів контрольної групи (КГ) учнів мають високий рівень мотивації, 47% учнів мають достатній рівень мотивації, 39% учнів мають середній рівень мотивації (рис. 3.1):

Рис. 3.1. Рівні мотивації за результатами анкетного опитування (Констатувальний експеримент)

У більшості учнів (48% учнів експериментальної групи (ЕГ) (26% дівчаток і 22% хлопчиків) та 47% учнів контрольної групи (КГ) (26% дівчаток та 21% хлопчиків)) виявлено достатній рівень шкільної мотивації. Це свідчить про те, що ці учні проявляють інтерес до навчання, хоча їхня активність у груповій роботі може бути менш вираженою. Вони успішно долають труднощі з допомогою невеликої підтримки та мають позитивну внутрішню мотивацію, хоча не завжди виявляють ініціативу.

38% учнів експериментальної групи (ЕГ) (20% дівчаток і 18% хлопчиків) та 39% учнів контрольної групи (КГ) (21% дівчаток та 19% хлопчиків) мають середній рівень. Вони показують менш виражену активність та ініціативу, вони схильні до пасивного слухання та виявляють інтерес до окремих видів діяльності. Також вони потребують допомоги дорослих для подолання труднощів, і їхня мотивація переважно зовнішня.

14% учнів експериментальної групи (8% дівчаток і 6% хлопчиків) та 14% учнів контрольної групи (9% дівчаток та 5% хлопчиків) мають високий рівень мотивації. Ці учні проявляють яскравий інтерес та активність на уроці, вони ефективно співпрацюють у групі та самостійно беруть на себе відповідальність за свою частину роботи. Позитивна мотивація та готовність долати труднощі самостійно свідчать про їх високий рівень пізнавальної активності.

Початковий рівень мотивації учнів до навчання за даним анкетним опитуванням не було виявлено (0%).

Проаналізувавши результати проективної методики за Н. Лускановою, ми отримали такі результати:

Молодші школярі, які не бажали прийняти участь у малюванні запропонованих ситуацій, відсутні.

Зображення ситуацій навчального характеру спостерігається у малюнках 34% молодших школярів експериментальної групи (ЕГ) (18% дівчаток і 16% хлопчиків) та 33% учнів контрольної групи (КГ) (17% дівчаток та 16% хлопчиків). На малюнка вказаних учнів були зображені

вчитель із учнями, який указкою показує на дошку. Також переважали зображення книжок та учнів, які пишуть щось у зошитах та ін.. Можемо стверджувати, що у даних учнів наявна висока мотивація до навчальної діяльності. Вони мають позитивне ставлення до уроків, шкільного середовища, приймають активну участь у навчанні, цікавляться шкільними предметами, із задоволенням виконують домашні завдання, взаємодіють з учителем.

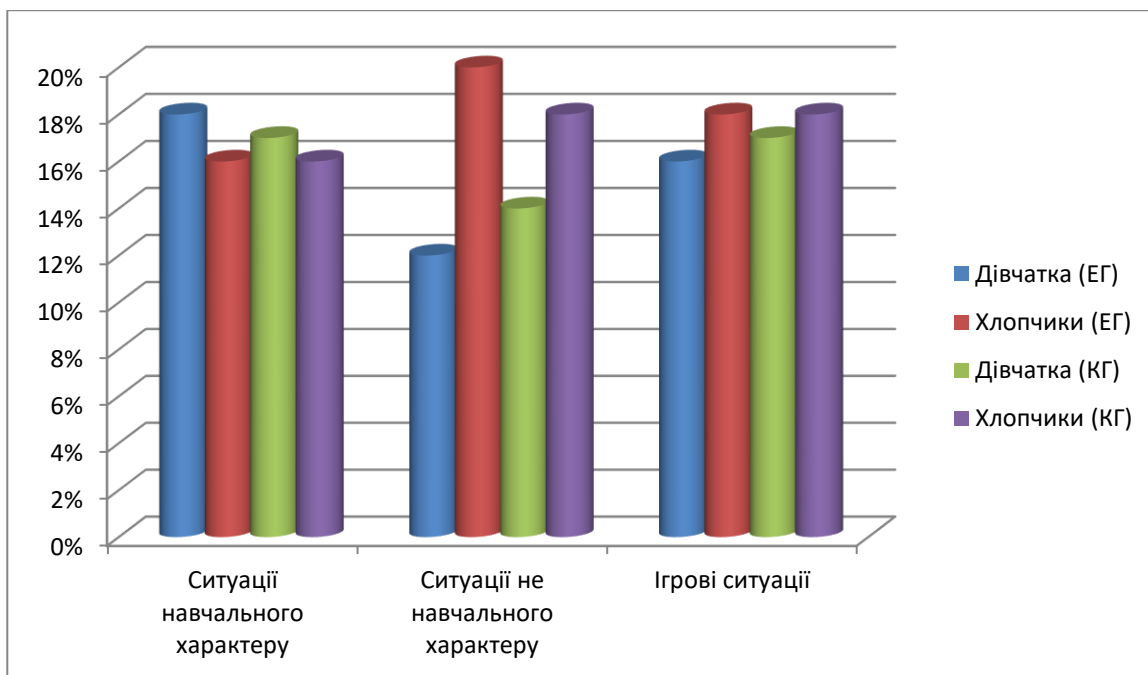
Зображення ситуацій не навчального характеру спостерігається у малюнках 30% молодших школярів (20% хлопчиків та 12% дівчаток). У контрольній групі опитаних учнів (КГ) виявлено 29% учнів (18% хлопчиків та 14% дівчаток) зображення, пов'язані з не навчальними ситуаціями. На малюнках даних учнів спостерігається зображення шкільного подвір'я, а також учнів, які на перерві визирають у вікно та спостерігають за яскравим сонечком та ін..; зображення шкільної навчальної атрибутики відсутнє.

Маємо зазначити, що дані учасники експерименту позитивно ставляться до навчання, проте мотивують до навчальної діяльності зовнішні чинники – взаємодія з однокласниками, спілкування, перебування у шкільному приміщенні та подвір'ї школи, спортивній залі. Деякі учні зробили написи, що дуже люблять свою школу.

Зображення ситуацій ігрового характеру виявлено в 34% учнів експериментальної групи (ЕГ) (16% дівчаток і 18% хлопчиків) та 35% учнів контрольної групи (КГ) (17% дівчаток і 18% хлопчиків). Малюнки даних молодших школярів містять зображення іграшок, шкільного майданчику, на якому діти бігають один за одним, грають з м'ячем у футбол або теніс; також має місце зображення телевізора, комп'ютера та гаджетів, що є свідченням мотивації, яку формують інші – ігрові види діяльності.

Результати проективної методики частини методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової зобразимо на рис. 3.2:

Рис. 3.2. Результати проективної частини методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової (Констатувальний експеримент)

Можемо зробити висновок, що мотивацію навчального характеру мають більша кількість дівчаток; мотивацію не навчального характеру мають більша кількість хлопчиків; ігрову мотивацію мають однакова кількість досліджуваних дівчаток та хлопчиків. Причому, мотивацію, пов'язану із ігровою діяльністю має більша кількість учнів. Це означає, що ігрова діяльність у більшій мірі мотивує молодших школярів до навчання.

Провівши опитування молодших школярів за анкетною частиною методики Н. Лусканової, ми отримали такі результати (див. Додаток Г):

- виявлено 14% учнів експериментальної групи (ЕГ), які є представниками першого (високого) рівня мотивації (8% дівчат та 6% хлопчиків) та 14% учнів контрольної групи (КГ) (9% дівчаток та 5% хлопчиків). Даним учням притаманне прагнення найуспішнішого виконання вимог, визначених навчальним процесом. Діти характеризуються сумлінністю, чітким і старанним виконанням усіх вказівок учителя. У

випадку отримання негативних оцінок, дівчатка та хлопчики тривожаться, переживають та намагаються їх виправити;

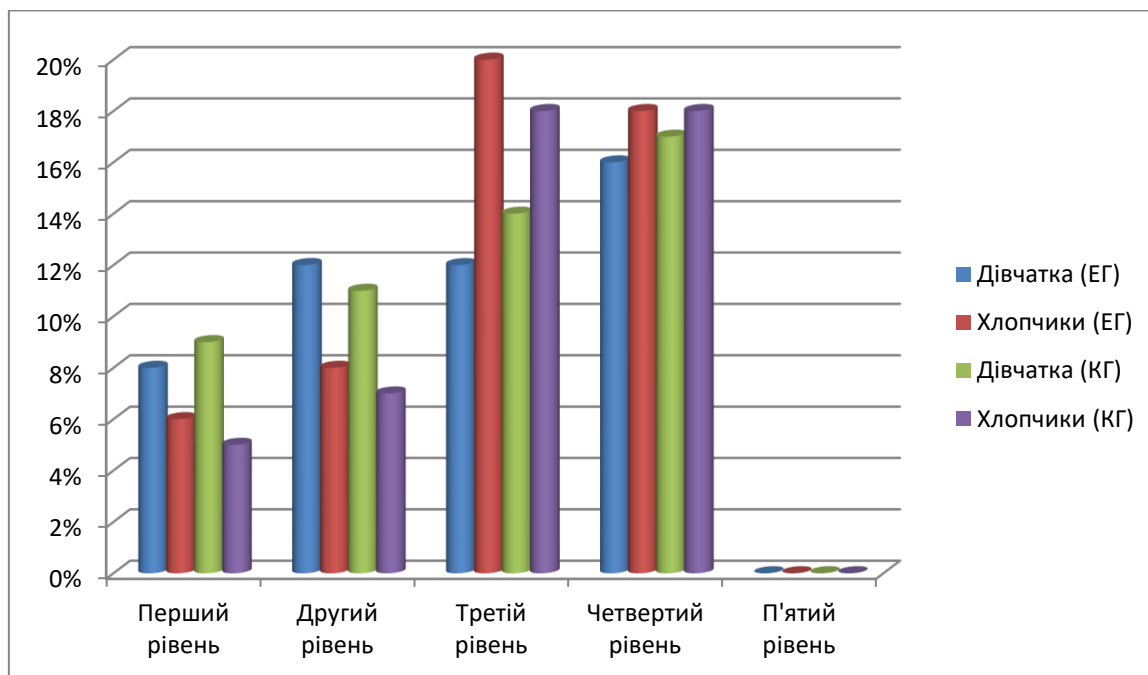
- 20% учнів експериментальної групи (ЕГ) (12% дівчаток і 8% хлопчиків) та 19% учнів контрольної групи (КГ) (11% дівчаток та 7% хлопчиків) є представниками другого рівня мотивації навчання. Такі показники свідчать про достатньо хорошу мотивацію. Для таких дітей характерним є успішне ставлення до навчальної діяльності, добре ставлення до вимог учителя. Порівняльна характеристика малюнків вказаних учнів показала наявність на них у більшій мірі ситуацій навчального характеру – дошку, вчителя біля дошки, тобто зображення навчального процесу;

- 32% учнів експериментальної групи (ЕГ) (12% дівчаток 20% хлопчиків) та 32% учнів контрольної групи (КГ) (14% дівчаток та 18% хлопчиків) мають третій рівень мотивації. Це означає, що респонденти даної групи мають позитивну мотивацію до навчання. Проте, незважаючи на їхнє позитивне ставлення до навчального середовища, їхня мотивація пов'язана з не навчальною діяльністю. Їм більше до вподоби спілкування з однолітками, вчителями, а малюнки мають зображення шкільного подвір'я, зовнішнього вигляду будівлі школи. Діти отримують задоволення від того, що мають гарний шкільний одяг, рюкзак, яскраві зошити. Для учнів даної групи характерним є менша кількість мотивів навчання;

- низьку мотивацію (четвертий рівень) мають 34% учнів експериментальної групи (ЕГ) (16% дівчаток і 18% хлопчиків) та 35% учнів контрольної групи (КГ). Такі діти неохоче відвідують школу, мають недостатнє бажання вчитися. На малюнках спостерігається зображення в основному ігрових сюжетів, розваг.

Представників п'ятого рівня мотивації (нижчого за нижчий) не виявлено. Це означає, що дезадаптовані діти у даному класі відсутні. Усі учні адаптовані до шкільного середовища та виконують у тій чи іншій мірі усі вимоги вчителя у межах навчального процесу.

Результати анкетного опитування учнів 3-Б класу за методикою Н. Лусканової зобразимо на рис. 3.3:

Рис. 3.3. Результати анкетної частини методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової

Можемо стверджувати, що результати анкетного опитування за власною розробленою анкетною та анкетною за методикою Н. Лусканової, збігаються. Таким чином, за результатами даного дослідження не було виявлено учнів з низьким рівнем мотивації. Це свідчить про те, що методи та підходи, використовувані вчителем в класі, успішно заохочують учнів до активності та зацікавленості у навчанні. Причому, виявлено, що кількість дівчаток молодшого шкільного віку перевищує кількість хлопчиків, які більш мотивовані до навчальної діяльності. Як бачимо, однаковий показник високого рівня мотивації мають учні експериментальної та контрольної груп. Причому, у хлопчиків рівень мотивації нижчий, аніж у дівчаток.

Отже, результати дослідження свідчать про різноманітність рівнів мотивації учнів і можуть корисними для розробки індивідуалізованих

підходів до навчання та підтримки для кожного учня, сприяючи їхньому більш повноцінному розвитку.

3.2. Формувальний експеримент. Система інтерактивних вправ, що забезпечують розвиток мотивації навчання

Проаналізувавши результати відповідей за методиками дослідження у контрольній та експериментальній групах, ми виявили недостатній рівень мотивації до навчання учнів третіх класів Березнянського ліцею. З метою підвищення рівня навчальної мотивації у межах формувального експерименту з учнями експериментальної групи було проведено урок українського читання з використанням системи інтерактивних вправ, що забезпечують розвиток мотивації навчання.

Формувальний експеримент має такі етапи:

I етап – розроблення та організація проведення уроку українського читання для учнів 3-Б класу Березнянського ліцею (дослідна група) з використанням системи інтерактивних вправ, що забезпечують розвиток мотивації навчання.

II етап – проведення повторної діагностики для визначення рівня мотивації навчання після експерименту за тими ж методиками, за якими проводилася діагностика під час констатувального експерименту.

III етап – аналіз отриманих даних та визначення результатів підвищення рівня мотивації навчання.

IV етап – розроблення методичних рекомендацій щодо розвитку мотивації навчання учнів засобом інтерактивних технологій.

Загальна структура уроку з використанням інтерактивних технологій має такий вигляд: I етап – мотивація; II етап - представлення теми та очікуваних результатів; III етап - надання необхідної інформації; IV етап - використання інтерактивних вправ; V етап - підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

I. Наведемо конспект уроку з читання на тему: Поезія Т. Г. Шевченка. Збірка «Садок вишневий коло хати» (див. Додаток Д). (Мета мотивації уроку: сфокусувати увагу учнів на актуальності поезії Т. Г. Шевченка в сучасний період й викликати інтерес до творчості Кобзаря).

Розглянемо систему інтерактивних вправ, які можна запропонувати учням третього класу на уроках українського читання.

1. Вправа «Що змінилося?». Використовується на початковому етапі уроку з метою (етапі мотивації) закріплення матеріалу, поданого на минулому уроці та зацікавлення наступним матеріалом. Також можна використовувати на етапі подання інформації. Мета: підвищення рівня уваги учнів, зосередження на деталях, розвиток аналітичного мислення.

Хід вправи:

На підготовчому етапі вчитель розташовує на столі або дошці кілька предметів або картинок, пов'язаних з попереднім матеріалом. Після спостереження учнями протягом 30 секунд за предметами, вчитель має змінити дещо у зображеннях або заховати один із предметів, змінити розташування. Кожен з учнів має розповісти про помічені зміни.

2. Вправа «Асоціативний куш». Вправа може використовуватися на усіх етапах уроку.

Мета вправи: розвиток уваги, уяви, пам'яті, асоціативного мислення.

Хід вправи:

Вчитель на початку уроку визначає тему, наприклад: «Садок вишневий». Пропонує учням на тему слова «садок» згадати, з чим воно асоціюється. Спочатку приділяється увага найкращим асоціаціям, а потім – другорядним. Завданням для учня є фіксація відповідей у вигляді своєрідного «куща», який поступово «розростається» (див. Рис. 3.4).

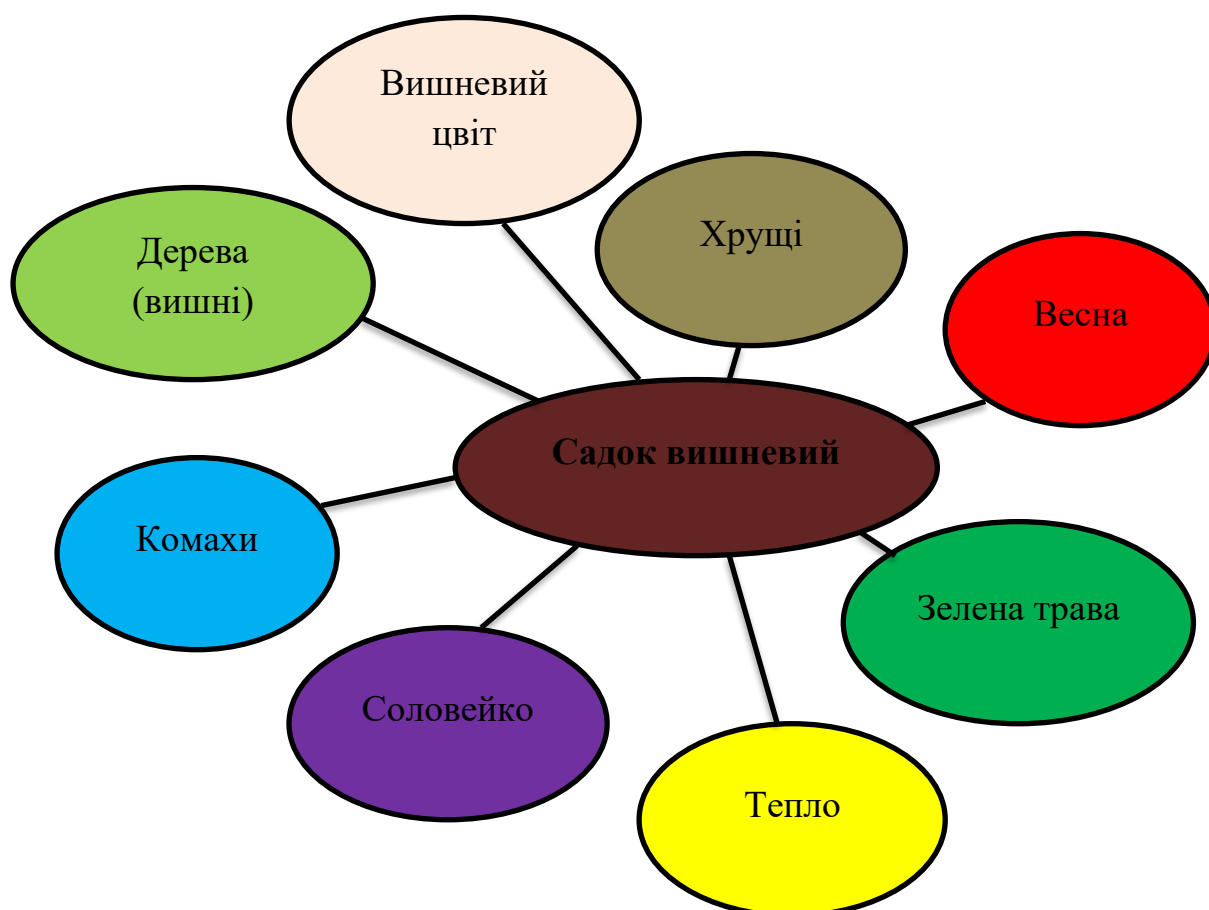

Рис. 3.4. Вправа «Асоціативний кущ» на тему «Садок вишневий»

Асоціативний кущ виконувався за допомогою онлайн-інструменту Algor Education.

3. Вправа «Розтягни рядок». Використовується на етапі практичного засвоєння матеріалу.

Мета вправи: розвиток зв'язного мовлення, збагачення словника, виховання звукової культури мовлення.

Хід вправи:

Вчитель пропонує учням написати декілька слів на дошці, які зустрічаються у вірші Т. Г. Шевченка «Садок вишневий коло хати», а згодом вимовити кожне слово, розтягуючи та називаючи кожну букву окремо по черзі.

4. Гра «Знайди відмінності». Використовується на етапі практичного засвоєння матеріалу.

Мета: активізація мозкової активності, розвиток уваги

Хід вправи:

Вчитель пропонує розглянути два майже однакові малюнки, які є художньою ілюстрацією, наприклад, до вірша «Садок вишневий коло хати» та просить учнів знайти усі відмінності. Зазвичай ілюстратори зображають 10 відмінностей (див. Рис. 3.5).

Рис. 3.5. Вправа «Знайди 10 відмінностей»

4. Вправа «Складіть розповідь».

Мета: розвиток зв'язного мовлення, розвиток фантазії, збільшення словникового запасу.

Вчитель пропонує учням розглянути кілька картинок, зображення на яких так чи інакше пов'язані з темою уроку. Розглянувши зображення, учні мають скласти з них розповідь (див. Рис. 3.6). Діти складають таку розповідь: «Колись давно у одному селі жила сім'я: батько, мати, донька, сини. Вони жили бідно, ходили працювати на пана. Така праця називалась панщиною. Кожного дня усім членам родини доводилося тяжко працювати. Проте, увечері їх чекала смачна вечеря, яку готувала мати. Це була печена картопля,

хліб з печі, молоко у глечуку, сало. Уся їжа розкладалася донькою на столику у садку під вишнею, яка рясно цвіла. Мати намагалася надавати поради доньці, проте їй не було чути через пісні соловейка...»

Рис. 3.6. Вправа «Складіть розповідь»

5. Вправа «Мозковий штурм».

Мета: активізація мозкової діяльності, розвиток уваги, пам'яті.

Хід вправи:

Вчитель називає учням тему: «Пори року». Пропонує учням пригадати вірші Т. Г. Шевченка та назвати пори року, по які йдеться у кожному з них. Наприклад, у вірші «Ой діброво, темний гаю» зображуються три пори року: «...Раз укриє тебе рясно зеленим покровом...» - літо; «...огорне в ризу золотую...» - осінь; «...і сповіє дорогою білою габою...» - зима.

У вірші «Садок вишневий коло хати» зображено весну, адже хрущі над вишнями, які рясно цвітуть, літають весною.

Вірш «Мені тринадцятий минало» є відображенням літа, оскільки літом «сонечко сіяє», ягнята можуть пастися та їсти соковиту траву.

У поезія «Сон» Т. Г. Шевченко також зображує літо: «...Меж ярами над ставами верби зеленіють...».

5. Вправа «Дихання». Доцільно виконувати усередині уроку, адже учні дещо втомлюються та потребують відпочинку.

Мета: зосередження та зняття стресу

Хід вправи:

Вчитель пропонує учням заплющити очі, концентруючи увагу на своєму диханні, спостерігаючи за відчуттями кілька хвилин.

6. Використовується на етапі подання нового матеріалу, а також на етапі закріплення матеріалу уроку.

Мета: розвиток креативного мислення, розвиток уваги, збільшення словникового запасу, розвиток швидкості прийняття рішень

Хід вправи:

Вчитель пропонує розглянути слово, написане на дошці. Це набір перемішаних букв. Учні повинні розташувати літери у правильному порядку. Слів може утворитися кілька. У кінці вчитель озвучує задумане слово.

Наприклад, на дошці перемішані букви «М Д І Н Е Р Е М І Я Т».

Літери даного слова («інтермедія») можуть складатися у такі слова: мідія, мед, яр, мер, терем, рід, дія, терен, ряд тощо.

7. Вправа «Розглянь і запам'ятай». Використовується на етапі закріплення матеріалу.

Мета: розвиток уваги, активізація мислення, розвиток навичок запам'ятовування.

Хід вправи:

Вчитель показує учням малюнок, на якому зображена ілюстрація до одного з творів Т. Г. Шевченка. Потім просить їх закрити очі та здійснити по пам'яті опис деталей (див. Рис. 3.7).

Рис. 3.7. Ілюстрація до вірша Т. Г. Шевченка «За сонцем хмаронька встає»

Діти, розглянувши ілюстрацію, мають згадати вірш Т. Г. Шевченка «За сонцем хмаронька встає».

8. Вправа «Швидкість реакції». Може використовуватися на етапі засвоєння навчального матеріалу, усередині уроку.

Мета: розвиток швидкості реакції, відпочинок від розумової діяльності, зміна виду діяльності

Хід вправи:

Вчитель пропонує учням зіграти у гру «хто швидше». Для цього вчитель показує учням рухи руками і ногами у певному порядку. Учні мають повторити рухи, поступово пришвидшуючись.

9. Вправа «Незакінчене речення». Може використовуватися на етапі засвоєння матеріалу.

Мета: розвиток пам'яті, розвиток зв'язного мовлення

Хід вправи:

Вчитель пропонує учням завершити фрази, які являються рядками вірша Т. Г. Шевченка. Наприклад:

«Садок вишневий... коло хати,

Хрущі над ... вишнями гудуть,
 Плугатарі ... з плугами йдуть,
 Співають ... ідучи дівчата,
 А матері ... вечерять ждуть.
 Сім'я вечеря коло ... хати,
 Вечірня ... зіронька встає,
 Дочка вечерять ... подає,
 А мати ... хоче научати,
 Так соловейко ... не дає.
 Поклала мати ... коло хати
 Маленьких ... діточок своїх;
 Сама заснула ... коло них.
 Затихло все, ... тільки дівчата
 Та соловейко .... не затих.

10. Гра «Що я пам'ятаю?». Використовується на заключному етапі уроку, під час перевірки вчителем матеріалу, поданого на уроці.

Мета: нагадування учням ключових аспектів засвоєного матеріалу.

Хід вправи:

Вчитель розміщує на дошці інтерактивний плакат, створений за допомогою використання інтерактивних технологій Genial.ly.

зображення ключових слів чи фраз, пов'язаних з вивченим на уроці матеріалом. Учні повинні пригадати, що саме вони вивчили на уроці, який матеріал засвоїли. Для цього використовуються цифрові інтерактивні технології – Інтерактивний плакат Genial.ly.: Кросворд на тему «Поезія Т. Г. Шевченка» (див. Рис. 3.8). Учні мали пригадати слова, які не вистачає у фразах з віршів Т. Г. Шевченка:

1. Пишається над водою червона ... (К АЛИНА).
2. Тече ... з-під явора (ВОДА).
3. А над самою водою ... похилилась (ВЕРБА).

4. ... моя вечірняя (ЗОРЕ).
5. ... заснула коло їх (САМА).
6. По діброві ... віє (ВІТЕР).

Ключове слово, яке утворилося у кружечках червоного кольору – КОБЗАР.

Рис.3.8. Інтерактивний плакат «Кросворд на тему віршів Т. Г. Шевченка»

11. Інтерактивна технологія «Хмара слів». За допомогою онлайн-сервісу Word It Out створено хмару слів до теми «весна» (див. Рис. 3.8). Вправа сприяє швидкому засвоєнню молодшими школярами інформації, поданої на уроці.

Рис. 3.8. Хмара слів до теми «Весна»

II. Наступним етапом експерименту було проведення уроку з математики на тему: «Використання табличного множення і ділення».

Мета уроку: Поглиблення знань учнів з математики, закріплення умов використання табличного множення і ділення; розвиток творчості, логічного мислення, пам'яті. Виховування дружелюбності, допитливості, старанності, інтересу до математики; мотивації до навчання.

Проведення даного уроку відбувалося у вигляді інсценізації казки «Гуси-лебеді». Передбачалася присутність на уроці казкових героїв, які виконували математичні завдання у ігровій формі. Під час уроку використовувалися такі вправи: «Знайди помилку»; «Не скажу», «Естафета», «Знайди зайве», «Цікаві квадрати», «Що зайве», «Магічна сімка», «Мозковий штурм», фізкультхвилинка «На лісовій галявині».

Для динамічності виконання вправ та з метою мотивації учнів до вивчення матеріалу уроку, що стосується виконання з числами дій множення і ділення, вчителем використовувалися такі інтерактивні засоби навчання:

- онлайн сервіс - Mind maps, за допомогою якого було розроблено ментальну карту «Числа» (див. Рис. 3.9). Мета: здійснення швидкого повторення матеріалу про числа, з якими можна робити дії множення та ділення.

Рис. 3.9 Ментальна карта «Числа»

- сервіс LearningApps, за допомогою якого було використано електронні інтерактивні вправи (див. Рис.ю 3.10). Мета: активація навчальної діяльності, самостійність у роботі з числами, закріплення матеріалу.

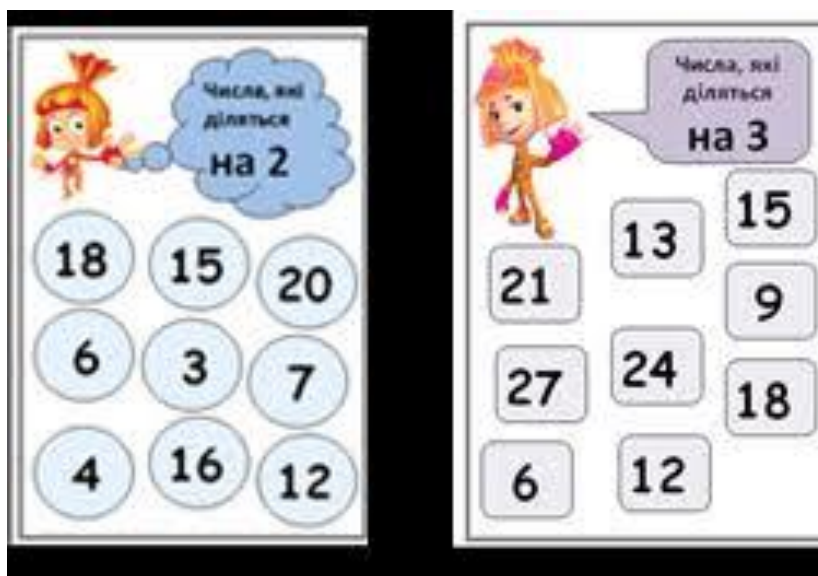

Рис.3.10. Інтерактивні вправи на сервісі LearningApps з математики

III. Наступним був проведений урок з природознавства. Тема уроку: «Природа і вода».

Мета уроку: навчання учнів здійсненню дослідницької і пошукової діяльності; розвиток вміння самостійного вивчення навчального матеріалу; виховання зацікавленості природою, мотивація навчання.

Форма проведення уроку – групова. Проведення уроку відбувалося за допомогою інноваційної технології – інтерактивного робочого аркуша (див. Рис. 3.11). Також у ході уроку вчителем використовувалися вправи: «Мозковий штурм» (початковий етап уроку – мотиваційний); перегляд відео презентації «Кругообіг води у природі», складеної за допомогою Power Point (актуалізація знань, засвоєння навчального матеріалу); проведення дослідницької роботи (досліди зі станами води); інтерактивний аркуш «Природа і вода» (етап закріплення нового матеріалу); фізкультхвилинка (відпочинок після засвоєння матеріалу); вправа «Мікрофон» (підсумок уроку).

Рис. 3.11. Інтерактивний робочий аркуш «Природа і вода»

IV. Урок з української мови з використанням інтерактивних технологій.

Тема уроку: «Антоніми в українській мові».

Мета уроку: розширення знань учнів щодо протилежних за значенням слів; ознайомлення учнів з поняттям «антоніми»; розвиток спостережливості; розвиток логічного мислення, мовного чуття; виховування любові до рідної мови.

У ході уроку використовувалися такі інтерактивні вправи: «Емоційний настрій класу», «Очікування» (початковий етап уроку); «Перевернуте навчання» (етап активізації навчальної діяльності); «Каліграфічна хвилинка», «Мозковий штурм», «Антонімічна вправа»; «Моя пара» (етап закріплення матеріалу); робота з картками (інтерактивний аркуш «Антоніми») (див. Рис. 3.12); інтерактивна гра «Навпаки»; фізкультхвилинка (відпочинок); інтерактивна вправа «Перетвори», «Спостереження» (етап закріплення); вправа «Кубування» (підсумковий етап уроку)

АНТОНІМИ

-це слова, протилежні за значення

До кожного слова добери та запиши слово, протилежне за значенням.

 гіркий - _____	 брудний - _____
 сумний - _____	 спека - _____
 праворуч - _____	 повільний - _____
 так - _____	 великий - _____

Рис.3.12. Інтерактивний аркуш «Антоніми»

V. Інтегрований урок з української мови.

Тема уроку: «Іменник як частина мови. Історія рідного краю».

Мета уроку: повторення, закріплення і узагальнення знань про іменник як частину мови; поглиблення знань про історію рідного краю; розвиток мовлення, мислення, уваги, пам'яті, кмітливості; підтримання інтересу до вивчення рідної мови, показати зв'язок з історією; формування комунікативних навичок; виховання шанобливого ставлення до рідного краю.

Використовувалися такі вправи: емоційна хвилинка (початковий етап, мотиваційний); каліграфічна хвилинка, творчий словниковий диктант (етап актуалізації опорних знань), асоціативний куц «Іменник як частина мови» (див. Рис. 3.13); метод кубування (див. Рис. 3.14) (робота в групах); фізкультхвилинка; відгадування загадок; вибіркоче письмо; відшукування

іменників на слух; робота в парах (етап повторення, закріплення і узагальнення набутих знань про іменник).

Рис.3.13. Асоціативний куц «Іменник як частина мови»

Рис. 3.14. Кубування «Іменник як частина мови»

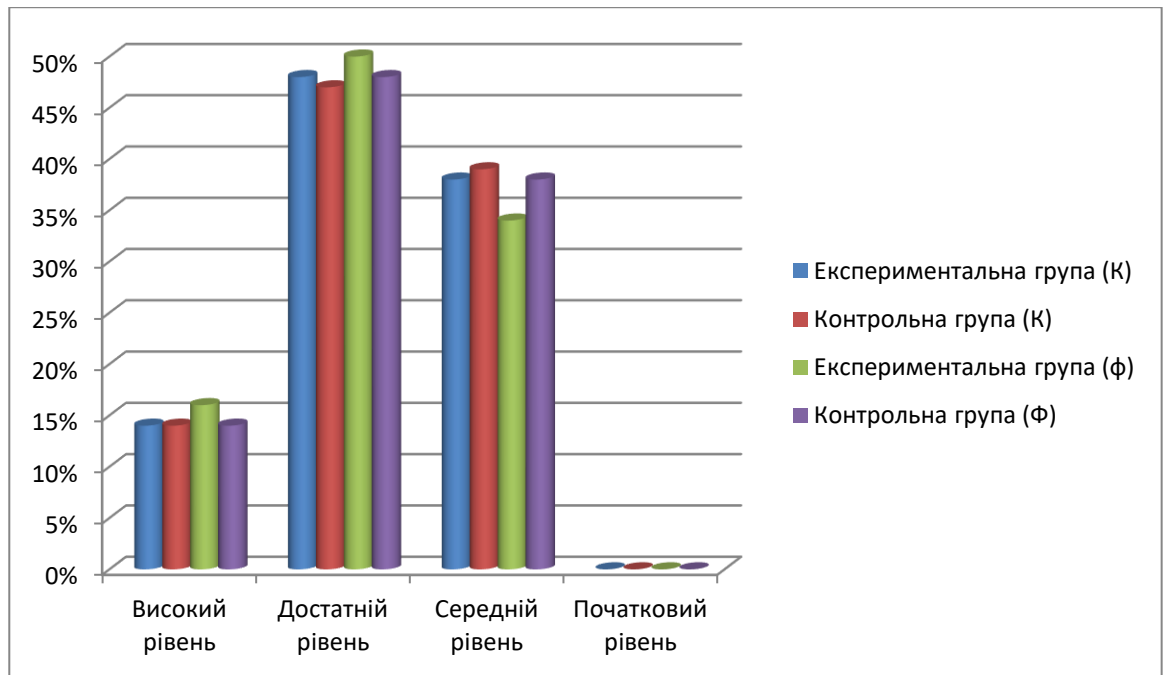
Таким чином, у результаті проведених уроків з мовно-літературної освітньої галузі (читання) на тему «Поезія Т. Г. Шевченка. Збірка «Садок вишневий коло хати»; з математики на тему «Використання табличного множення і ділення»; з природознавства на тему «Природа і вода»; з української мови на тему «Антоніми в українській мови»; інтегрованого уроку з української мови ««Іменник як частина мови. Історія рідного краю»».

Під час проведення уроків з використанням інтерактивних технологій помітним було неабияке зацікавлення учнів проведенням уроків у інтерактивній формі. Молодші школярі були у захваті від групової роботи, усі без виключення приймали участь, висловлювали свої думки, відповідали на питання, вигадували та фантазували.

Наступним етапом формувального експерименту було здійснення повторної діагностики учнів дослідної та контрольної групи за допомогою методик: Анкетне опитування молодших школярів за спеціально розробленою анкетною; Проективної методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів (за Н. Г. Лускановою).

Провівши опитування учнів за анкетною власного розроблення, ми отримали такі результати формувального експерименту. У експериментальній групі (ЕГ) помітно зросли показники високого та достатнього рівнів мотивації – 16% та 50% відповідно. Тоді як показники середнього рівня знизилися – 34%. Це означає, що учні залишилися задоволеними від формату уроку, у якому приймали участь. Діти, які мали середній рівень мотивації, виявили бажання вчитися, стали впевненішими у собі, потоваришували з однолітками та навчилися разом вирішувати завдання уроку.

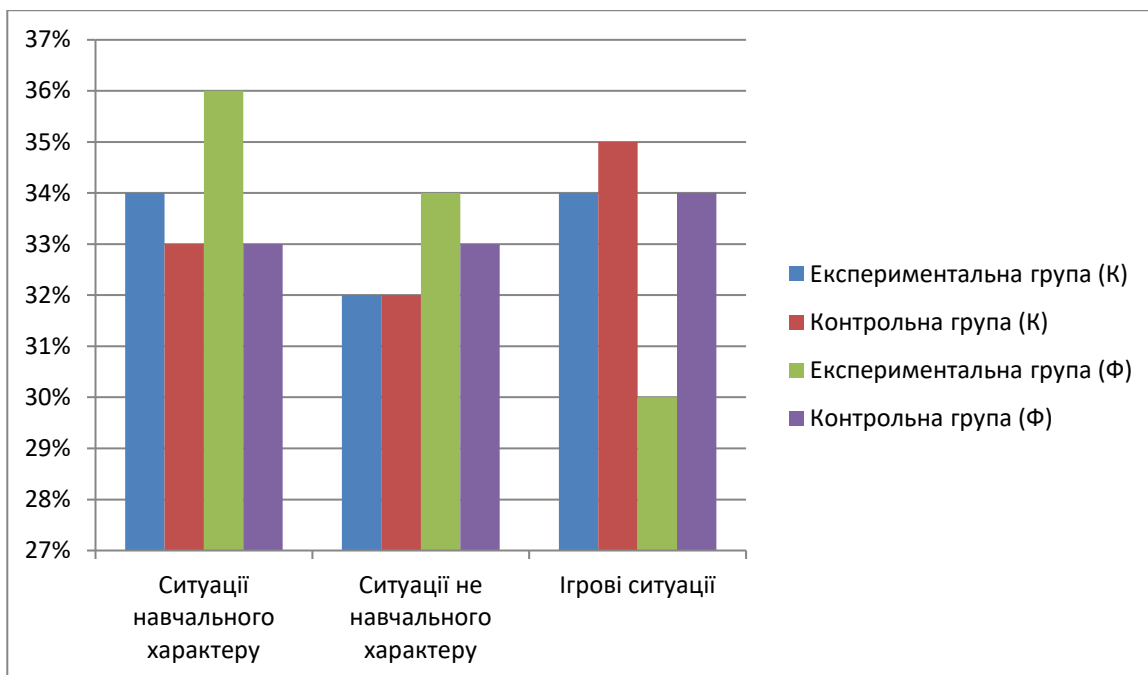
Результати формувального експерименту на основі проведеного опитування за допомогою анкети власного розроблення, зобразимо на рисунку (див. Рис. 3.15). Слід додати, що позначка (К) означає – результат констатувального експерименту, позначка (Ф) – результат формувального експерименту.

Рис.3.15. Результати визначення рівня мотивації за анкетним опитуванням у ході формувального експерименту

Аналізуючи результати анкетного опитування під час формувального експерименту у контрольній групі, ми виявили практично сталі показники. Це означає, що рівень мотивації учнів контрольної групи, які продовжили навчання у звичному режимі, без використання вчителем інтерактивних вправ, практично не зріс. Високий рівень мотивації залишився на рівні 14%, середній рівень мотивації мають 48% учнів.

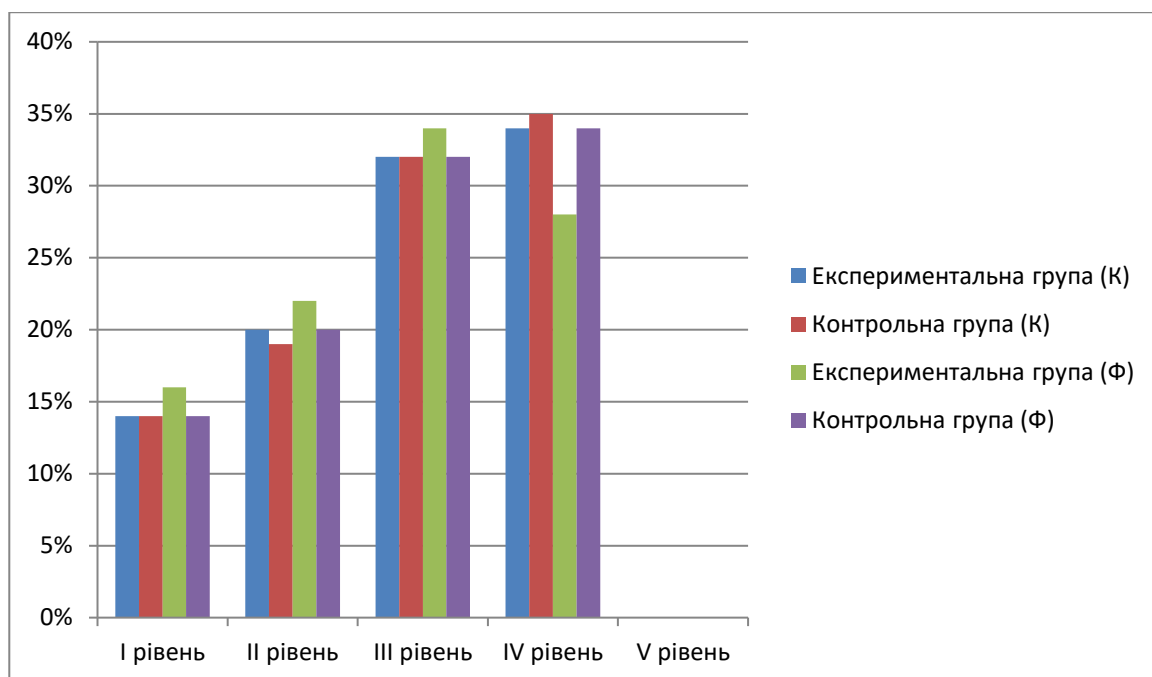
Провівши повторне опитування респондентів за Проективною частиною методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової, отримали такі результати. Ситуації навчального характеру почали відображати 36% молодших школярів експериментальної групи, ситуації не навчального характеру – 34% учнів, ігрові ситуації – 30% учнів. Серед представників контрольної групи ситуації навчального характеру зображали 33% молодших школярів, ситуації не навчального характеру – 33% учнів, ігрові ситуації – 34% учнів (див. Рис. 3.16).

Рис. 3.16. Результати проективної частини методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової у ході формувального експерименту

Результати проективного малюнка свідчать про підвищення рівня мотивації молодших школярів експериментальної групи, тоді як у представників контрольної групи рівень мотивації практично не зріс.

Результати анкетної частини методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової у ході формувального експерименту відтворимо у вигляді діаграми (див. Рис. 3.17).

Рис. 3.17. Результати анкетної частини методики дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів Н. Лусканової у ході формувального експерименту

Аналізуючи дані, внесені до діаграми, можемо констатувати підтвердження результатів, отриманих під час опитування за анкетною власного розроблення. Бачимо підвищення рівня мотивації в учнів експериментальної групи, тоді як мотивація у представників контрольної групи практично не змінилася. Це підтверджує ефективність використання інтерактивних методів навчання, які використовувалися під час уроків.. Інтерактивні вправи не лише допомогли учням отримати знання матеріалу шкільної програми, а й виконали інші завдання – розвиток зв’язного мовлення, навичок комунікації, роботи у групах, розширення словникового запасу. Проте, основним завданням, з яким впоралися інтерактивні вправи – це пробудження в учнів бажання вчитися, а отже, розвивати мотивацію навчання.

3.3. Методичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання учнів засобом інтерактивних технологій

Проведене експериментальне дослідження розвитку мотивації молодших школярів засвідчує потребу у використанні вчителем у навчальному процесі інтерактивних технологій.

В сучасних реаліях мотивація учнів до навчання є викликом для кожного вчителя. Сучасні діти незалежно від місцевості, де вони проживають, мають можливість отримувати інформацією з Інтернету, тому не завжди виявляють розуміння того, що вони роблять в школі і навіщо там навчатися. Зважаючи на результати дослідження, ми помітили, що значну частину учнів мотивують ігрові форми діяльності. Тому маємо нагоду заохотити цих учнів, використовуючи інтерактивні технології, адже їх використання підтримує постійний інтерес молодшого школяра до навчання.

Ігровий підхід в роботі з молодшими школярами є ефективним методом навчання, оскільки гра викликає зацікавленість, стимулює творчість та допомагає у вивченні різних концепцій. Перш за усе, зазначимо, що розвиток уваги є основним, що потрібно для учнів, адже це є основою концентрації та успішності навчання. А гарні оцінки є якнайкращою мотивацією навчання. Пропонуємо використання таких ігор та вправ під час організації групової роботи з учнями молодшої школи, які сприятимуть розвитку уваги, пам'яті, концентрації уваги та інших навичок, необхідних для успішного навчання молодших школярів. Крім того, ігри можуть сприяти зацікавленню дітьми темою уроку, що у свою чергу сприятиме збереженню їх інтересу до навчання і підвищенню їх мотивацію до досягнення успіхів.

Аналізуючи досвід вчителів початкової школи, які вже отримали позитивні результати від своїх розробок, а також наукові доробки. Розглянуті нами у теоретичному розділі дослідження, можемо порекомендувати такі засоби, використання яких сприятиме розвитку мотивації навчання саме для учнів початкової школи.

Вправи, які розвивають увагу та зберігають їх інтерес до навчання і підвищують їх мотивацію до досягнення успіхів, занесемо до таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Вправи для розвитку мотивації молодших школярів

Вправи	Реалізація
Розтягни рядок	Необхідно запропонувати дітям написати декілька слів на дошці і попросити вимовити кожне слово, розтягуючи та називаючи кожну букву окремо по черзі
Швидкість реакції	Запропонувати дітям зіграти в гру «хто швидше», показуючи своїм учням рухи руками чи ногами в певному порядку та попросити їх робити подібні рухи у швидкому темпі
Пригадайте цифри	Назвати декілька цифр та запропонувати дітям назвати їх у зворотному порядку
Дихання	Попросити дітей заплющити очі та сконцентрувати увагу на своєму диханні, спостерігаючи за відчуттями кілька хвилин. Це сприятиме зосередженню та зняттю стресу
Зробіть креслення з пам'яті	Запропонувати дітям намалювати на дошці простий малюнок, а потім згорнути дошку і спробувати зробити зобразити подібну фігуру, не підглядаючи
Змішані літери	Запропонувати написати слово, використовуючи зображені на дошці у хаотичному порядку літери, а потім попросити дітей зробити розшифровку слова
Розглянь і запам'ятай	Показати дітям малюнок, а потім попросити їх закрити очі та здійснити по пам'яті опис деталей малюнка
Складіть розповідь	Запропонувати дітям розглянути картинки і попросити їх скласти з них розповідь. Це сприятиме розвитку фантазії та збільшенню словникового запасу
Вгадай мелодію	Зіграти дітям на фортепіано або іншому музичному інструменті коротку мелодію, та запропонувати назвати цю мелодію

Пропонуємо такі ігри у роботі вчителя, які сприяють розвитку уваги молодших школярів для розвитку мотивації навчання (див. Таб. 3.2):

Таблиця 3.2

Ігри для розвитку мотивації молодших школярів

Ігри	Реалізація
Знайди відмінності	Показати учням два малюнки, які мають розбіжності у деяких деталях, і попросити їх знайти всі відмінності
Назви п'ять речей	Запропонувати учням пригадати певну ситуацію, свідком якої вони стали та назвати п'ять речей, які вони бачили або про які чули
Пам'ятайте послідовність	Показати учням декілька предметів або картинок, а потім попросити їх назвати у зворотній послідовності
Розминка мозку	Задати учням різні запитання на різну тематику, наприклад, кольори, тварини, птахи, овочі та інше. Запропонувати здійснити швидкі відповіді
Знайди пару	Розкласти на стіл картки з різними малюнками, а учні мають швидко знаходити пари до карток, тобто зображення мають бути однакові
Пошук слова	Написати на дошці слово та запропонувати учням озвучити якомога більше слів, використовуючи літери з написаного слова
Швидкість реакції	Показати учням кольорові зображення на картках, причому відповідно до певної картки діти мають виконувати певні дії: підняття руки, підняття ноги, згинання руки у лікті чи ноги у коліні). Попросити дітей швидко виконувати вказані дії
Хто більше запам'ятає	Показати учням швидко кілька предметів, а потім приховати їх і попросити дітей назвати щонайбільшу кількість даних предметів
Колірний бум	Прикріпляти на дошку по чергово кольорові картки і попросити учнів запам'ятовувати їх послідовність, а потім повторювати їх у правильній послідовності
Мозковий штурм	Назвати учням певну тему та попросити сформулювати якнайбільше ідей з даного приводу. Наприклад, ідеї щодо використання паперу, води або як підняти настрій друзям

Віртуальні екскурсії та експерименти можуть бути цінним засобом навчання для молодших школярів, адже вони надають можливості дослідження нових місць та вивченню науки, використовуючи інтерактивність. Створюючи віртуальну екскурсію, педагог повинен володіти навичками створення унікального візуального продукту (наприклад презентацію). Використовуючи віртуальні екскурсії у своїй діяльності, вчитель забарвлює процес навчання у фарби цікавості, якості та результативності. А надто, для молодших школярів, провідною діяльністю яких виступає навчання, адже для дітей даної вікової категорії важливими є «чудеса» та казки.

З погляду технічної точки зору віртуальна екскурсія являється комплексом панорамних фото (сферичної та циліндричної форми), коли шляхом активної зони відбувається перехід від однієї панорами до іншої. Доцільним є музичне доповнення усіх дій та фото і відео переходів, а за необхідності, можливе використання і звичайних фото, відео, flash-роликів, планів турів, пояснень, контактної інформації та ін.

Пропонуємо створити такі віртуальні екскурсії до визначних місць Чернігівщини, відвідування яких сприятиме мотивації до навчання. На Чернігівщині знаходяться найстаріші історичні пам'ятки, про які варто знати усім (див. Таб. 3.3):

Таблиця 3.3

Тематика віртуальних екскурсій для розвитку мотивації навчання молодших школярів

Назва	Характеристика
1	2
Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»	Заповідник складається з 26 пам'яток, серед яких 6 архітектурних споруд є представниками до монгольського періоду і являються найстарішими у Східній Європі. Найвідомішими об'єктами є: Спасо-Преображенський собор (побудований у XI ст... є однією з найдавніших кам'яних споруд, які збереглися

Продовження таблиці 3.3

1	2
	<p>на території України); курганний некрополь (IX-XI ст..ст., що є одним із наймасштабніших на території Європи);</p> <p>Антонієві печери разом з підземною церквою (їх вік понад тисячу років, створені монахами);</p> <p>Чернігівський колегіум – являється одним із найстаріших навчальних закладів України, побудований у стилі українського бароко, та ін..</p>
Мезинська палеолітична стоянка первісної людини	<p>відкрита на початку XX ст., ця знахідка має світове значення. Є відкриттям нової історичної культури, існування якої датоване понад 20 тис. р. тому. Археологами знайдено понад 300 тис. артефактів: 5 господарсько-житлових комплексів із кісток тварин, у т. ч. мамонтів; ансамбль музичних інструментів, який є першим та єдиним відомим у світі палеолітичним оркестром ударних інструментів; ряд жіночих прикрас, ідолів та інших речей з нанесеними на них орнаментами та знаками, першими відомими у світі</p>
Палац Тарновських у Качанівці	<p>Маєток Тарновських, створений у графом П. Рум'янцевим-Задунайським на березі річки Смотрич у 1770-х рр., являється єдиною в Україні садибою, що збереглася в комплексі. Сім'я Тарновських володіла маєтком з початку XIX ст. Тоді відбулося розширення території садиби, перебудовано палац, зведено низку додаткових споруд комплексу та створено пейзажний парк, який на сьогодні є одним із найбільших на території Європи. Маєток виступає важливим культурним центром, який відвідували Т. Шевченко, М. Гоголь, М. Костомаров, М. Глінка та багато інших відомих і впливових людей того періоду</p>
Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця»	<p>До складу заповідника входять 58 об'єктів культурної спадщини періоду Гетьманщини. Серед найвідоміших пам'яток: палац гетьмана Кирила Розумовського, який є останнім гетьманом та розглядається як єдина збережена гетьманська резиденція в Україні; Цитадель батуринської фортеці з Пам'ятником жертвам Батуринської трагедії та ін.</p>

Для вчителя корисним є використання електронних навчальних платформ, які виступають важливим інструментом в роботі з молодшими школярами, що допомагає створенню цікавого та інтерактивного навчального досвіду. Державною службою якості освіти України сьогодні приділено значну увагу діючим освітнім дистанційним платформам для навчання учнів та підтримки вчителів (таб. 3.4):

Таблиця 3.4

Електронні платформи для навчання учнів

Назва	Призначення
Всеукраїнська школа онлайн (ВШО)	платформа для дистанційного та змішаного навчання, забезпечує кожного українського учня та вчителя рівним, вільним і безоплатним доступом до якісного навчального контенту
Оптіма	Цікаві уроки-мультфільми утримують вагу дитини протягом усього навчання; освітні ігри та моделі 3D
«Liko Education Online»	Освітня програма початкових класів налічує 7 обов'язкових курсів для учнів 1-4 класів: математика, українська мова, читання, природознавство, інформатика, ART, іноземна (англійська) мова
«Школа_інфо»	Призначена для проведення освітньої ініціативи для учнів початкової та базової школи України
ThinkGlobal Online»	Допомагає проведенню живих уроків і надає навчальні матеріали
Освіторія	щоденно проводить інтерактивні прямі ефіри із найкращими педагогами та психологами країни
99math	Математична гра для прискорення успішності учнів 1-6 класів. Доступно англійською мовою

Організація конкурсів та групових завдань є ефективним методом для залучення уваги та сприяє спільному навчанню та співпраці між молодшими школярами. Такі активності сприяють збільшенню мотивації, розвитку

комунікативних навичок та формуванню спільноти. Використання освітніх додатків та віджетів може робити процес навчання для молодших школярів більш захоплюючим та ефективним.

Адаптація до індивідуальних потреб молодших школярів є важливим аспектом ефективної мотивації навчання. Кожен учень є унікальною особистістю, і вчителі повинні намагатись створити середовище, яке враховує різноманітні потреби та стилі навчання.

Висновки до третього розділу

1. З метою дослідження розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій було проведено педагогічний експеримент на базі Березнянського ліцею Березнянської селищної ради. Респондентами виступили учні 3 – Б класу у кількості 21 учня (12 дівчаток і 9 хлопчиків). Вчителем опитуваних молодших школярів є Буренко О.Г.). Для отримання об'єктивних результатів до експерименту було залучено учнів 3-А класу у кількості 21 чоловік (12 дівчаток та 9 хлопчиків), які становили контрольну групу (КГ). Завдання педагогічного експерименту: визначення рівня мотивації молодших школярів до навчальної діяльності; підтвердження дієвості використання інтерактивних технологій для мотивування молодших школярів до навчальної діяльності. Для експериментального дослідження було обрано наступний діагностичний інструментарій: анкетне опитування; Проективна методика дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів (за Н. Г. Лускановою). Вміст методики становлять дві частини: проективна та анкетна. За результатами опитування було визначено високий, достатній, середній, початковий рівні мотивації молодших школярів. Анкетне опитування експериментальної групи виявило у 14% учнів (8% дівчаток і 6% хлопчиків) високий рівень мотивації; у 48% учнів (26% дівчаток і 22% хлопчиків) достатній рівень мотивації; у 38% учнів середній рівень (20% дівчаток і 18% хлопчиків) шкільної мотивації. У

контрольній групі отримано такі результати: високій рівень мають 14% учнів; достатній рівень мають 47% учнів; середній рівень мають 39% учнів. Низький рівень мотивації учнів до навчання за даним анкетним опитуванням не було виявлено (0%).

За проективною методикою Н. Лусканової отримали такі результати опитаних експериментальної групи: зображення ситуацій навчального характеру спостерігається у малюнках 34% молодших школярів (18% дівчаток і 16% хлопчиків). Зображення ситуацій не навчального характеру спостерігається у малюнках 30% молодших школярів (20% хлопчиків та 10% дівчаток). Зображення ситуацій ігрового характеру виявлено в 34% учнів (16% дівчаток і 18% хлопчиків). Результати контрольної групи опитаних: Ситуації навчального характеру зобразили 33% учнів; ситуації не навчального характеру – 32% учнів; ігрові ситуації – 35% учнів. Молодші школярі, які не бажали прийняти участь у малюванні запропонованих ситуацій, відсутні.

Анкетне опитування молодших школярів експериментальної групи за анкетною частиною методики Н. Лусканової вказує на такі результати: виявлено 14% учнів, які є представниками першого (високого) рівня мотивації (8% дівчат та 6% хлопчиків); 20% учнів є представниками другого рівня мотивації навчання (12% дівчаток і 8% хлопчиків); 32% учнів мають третій рівень мотивації (12% дівчаток 20% хлопчиків); низьку мотивацію (четвертий рівень) мають 34% учнів (16% дівчаток і 18% хлопчиків); представників п'ятого рівня мотивації (нижчого за нижчий) не виявлено. Серед представників контрольної групи I рівень мотивації мають 14% учнів (9% дівчаток і 5% хлопчиків); II рівня – 19% учнів (11% дівчаток і 7% хлопчиків); III рівня – 32% учнів (14% дівчаток і 18% хлопчиків); IV рівня – 35% учнів (17% дівчаток і 18% хлопчиків). Нижчого за нижчий рівень мотивації не виявлено.

2. Організовано та проведено формувальний експеримент. Визначено етапи експерименту: розроблення та організація проведення уроків з мовно-

літературної освітньої галузі (читання) на тему «Поезія Т. Г. Шевченка. Збірка «Садок вишневий коло хати»; з математики на тему «Використання табличного множення і ділення»; з природознавства на тему «Природа і вода»; з української мови на тему «Антоніми в українській мові»; інтегрованого уроку з української мови ««Іменник як частина мови. Історія рідного краю»».

Проведення повторної діагностики для визначення рівня мотивації навчання; аналіз отриманих даних та визначення результатів підвищення рівня мотивації навчання; розроблення методичних рекомендацій щодо розвитку мотивації навчання учнів засобом інтерактивних технологій. Запропонована нами система вправ складається з таких вправ: «Що змінилося?»; «Асоціативний куш»; «Розтягни рядок»; «Знайди відмінності»; «Складіть розповідь»; «Мозковий штурм»; «Дихання»; «Змішані літери»; «Розглянь і запам'ятай»; «Швидкість реакції»; «Незакінчене речення»; «Що я пам'ятаю?»; «Знайди помилку»; «Не скажу», «Естафета», «Знайди зайве», «Цікаві квадрати», «Що зайве», «Магічна сімка», фізкультхвилинка; «Мікрофон»; «Емоційний настрій класу»; «Очікування»; «Перевернуте навчання»; «Каліграфічна хвилинка»; «Антонімічна вправа»; «Моя пара»; «Кубування». Використовувалися такі цифрові інтерактивні технології: Algor Education, Інтерактивний плакат Genial.ly.; LearningApps; Word It Out; Power Point.

За результатами повторної діагностики учнів дослідної та контрольної групи виявлено підвищення рівня мотивації учнів експериментальної групи. У контрольній групі не виявлено підвищення рівня мотивації навчання. Це підтверджує ефективність використання інтерактивних методів навчання, які використовувалися під час уроку українського читання. Інтерактивні вправи посприяли розвитку зв'язного мовлення, навичок комунікації, роботи у групах, розширенню словникового запасу, розвитку мотивації навчання.

На основі результатів дослідження розроблено методичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання учнів засобом інтерактивних технологій.

Запропоновано використання ігрового підходу в роботі з молодшими школярами як ефективного методу навчання, оскільки гра викликає зацікавленість, стимулює творчість та допомагає у вивченні різних концепцій. Вправи, які розвивають увагу та зберігають їх інтерес до навчання і підвищують їх мотивацію до досягнення успіхів: Розтягни рядок; Швидкість реакції; Пригадайте цифри; Дихання; Зробіть креслення з пам'яті; Змішані літери; Розглянь і запам'ятай; Складіть розповідь; Вгадай мелодію. Ігри для розвитку мотивації молодших школярів: Знайди відмінності; Назви п'ять речей; Пам'ятайте послідовність; Розминка мозку; Знайди пару; Пошук слова; Швидкість реакції; Хто більше запам'ятає; Колірний бум; Мозковий штурм. Тематика віртуальних екскурсій для розвитку мотивації навчання молодших школярів: Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»; Мезинська палеолітична стоянка первісної людини Палац Тарновських у Качанівці; Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». Електронні платформи для навчання учнів: Всеукраїнська школа онлайн (ВШО); Оптіма; «Liko Education Online» «Школа_інфо»; ThinkGlobal Online»; Освіторія; 99math.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання, нами отримані наступні результати:

1. Розкрито сутність та підходи розвитку мотивації молодших школярів у площині психолого-педагогічних досліджень. З'ясовано, що мотивація навчання – є одним із засобів, який використовується педагогом для спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності активного засвоєння змісту освіти, яка залежить від рівня сформованості мотивації, учіння школярів. Розкрито сутність інтерактивного навчання - побудова навчального процесу таким чином, аби створювати постійну, активну взаємодію всіх учнів. Визначено підходи щодо визначення означеного поняття: діяльнісний підхід; міждисциплінарний підхід; особистісно-зорієнтований підхід до навчання.

2. З'ясовано сутність, підходи та класифікацію інтерактивних технологій навчання. Визначено підходи щодо визначення поняття: діяльнісний підхід; міждисциплінарний підхід; особистісно-зорієнтований підхід до навчання. Висвітлено класифікацію інтерактивних технологій у відповідності до їх характеристики: кооперативного навчання (робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо); колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, ажурна пилка та ін.); ситуативного моделювання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація та ін.); опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, кейс-метод, дискусія).

3. Проаналізовано нормативні документи та сучасні підходи щодо використання інтерактивних технологій навчання для розвитку мотивації молодших школярів. З'ясовано, що законодавче забезпечення інноваційності освіти в Україні здійснюється на основі Конституції України, Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Плану заходів на 2017-2029 рр. із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері

реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Інноваційний характер навчально-виховної діяльності визначений і Національною доктриною розвитку освіти. Проаналізувавши сучасні тренди щодо використання інноваційних технологій у початковій школі, виявлено, що найпопулярнішими інтерактивними методи навчання є: проведення відео уроків, використання відео-ребусів, веб-квестів, Mind maps (карта пам'яті, ментальна карта, карта думок, інтелект-карта), інтерактивних плакатів та ін. Встановлено, що для розвитку мотивації навчання молодших школярів сприяють наступні підходи: проведення цікавих уроків; пояснення учням практичного застосування отриманих знань; навчання дітей постановці конкретних цілей та спонукання до досягнення успіхів; визнання успіхів учнів та висловлення похвали; використання різних стилів навчання; розвиток самостійності учнів у виконання завдань; проведення цікавих позакласних заходів; створення позитивної атмосфери в класі.

4. Укомплектовано систему завдань з використанням інтерактивних технологій навчання та експериментально перевірено її ефективність. Проведено педагогічний експеримент на базі Березнянського ліцею Березнянської селищної ради з метою дослідження розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій. Респондентами виступили учні 3 – Б класу у кількості 21 учня (12 дівчаток і 9 хлопчиків) (ЕГ). Вчителем опитуваних молодших школярів є Буренко О. Г.). Для отримання об'єктивних результатів до експерименту було залучено учнів 3-А класу у кількості 21 чоловік (12 дівчаток та 9 хлопчиків), які становили контрольну групу (КГ). Визначено завдання педагогічного експерименту: визначення рівня мотивації молодших школярів до навчальної діяльності; підтвердження дієвості використання інтерактивних технологій для мотивування молодших школярів до навчальної діяльності. Обрано діагностичний інструментарій: анкетне опитування; Проективна методика дослідження мотивації навчальної діяльності молодших школярів (за Н. Г. Лускановою). За результатом анкетного опитування виявлено: високий

рівень мотивації 14% учнів ДГ та 14% учнів КГ; достатній рівень мають 48% учнів ДГ та 47% учнів КГ; середній рівень мають 38% учнів ДГ та 39% учнів КГ. Анкетне опитування молодших школярів за анкетною частиною методики Н. Лусканової вказує на такі результати: I рівень мотивації мають 14% учнів ДГ та 14% учнів КГ; II рівень - 20% учнів ДГ та 19% учнів КГ; III рівень - 32% учнів ДГ та 32% учнів КГ;); IV рівень – 34% учнів ДГ та 35% учнів КГ. Представників п'ятого рівня мотивації (негативного) не виявлено. Проведено формувальний експеримент. Визначено етапи експерименту; тему уроку; етапи уроку; запропоновано інтерактивні вправи. Проведено повторну діагностику рівня мотивації учнів дослідної та контрольної групи. Виявлено ефективний вплив інтерактивних вправ на підвищення рівня мотивації навчання учнів експериментальної групи, оскільки у контрольній групі показники рівня мотивації не змінилися. Інтерактивні вправи посприяли розвитку зв'язного мовлення, навичок комунікації, роботи у групах, розширенню словникового запасу, розвитку мотивації навчання.

5. Розроблено методичні рекомендації щодо розвитку мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій навчання. Запропоновано використання ігрового підходу в роботі з молодшими школярами як ефективного методу навчання. Рекомендовано використання вправ та ігор для розвитку уваги як основоположного аспекту збереження інтересу до навчання і підвищення мотивації до досягнення успіхів (такі вправи, як асоціативний куц, хмара слів, інтерактивний аркуш, карта пам'яті та ін..). Запропоновано проведення віртуальних екскурсій для розвитку мотивації навчання молодших школярів. Внесено пропозиції щодо використання електронних платформ (Genial.ly.; LearningApps; хмара слів Word It Out; Power Point. та ін.) для навчання учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломієць Н. Застосування інтерактивних методів у навчанні молодших школярів (дидактичний аспект): монографія. Умань: Візаві. 2020. 216 с.
2. Семців Ю., Онишків З. М. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів. *Магістерський науковий вісник*, 2015. № 23. С. 130-135.
3. Аврамець А. В., Стрілецька Н. М. Розвиток мотивації молодших школярів засобом інтерактивних технологій. Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності: матер. І Міжнар. наук. конф. «» (м. Одеса, 22 грудня). Одеса, 2023. С. 370-376.
4. Гословська І. Г. Формування позитивної мотивації навчання в молодших школярів на уроках математики. *Наука і освіта*. 2000. № 6. С. 18-24.
5. Гусак О. Г. Фактори успішності навчальної та професійної діяльності в студентів ВНЗ. Теоретико-методичні засади реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах: матер. Всеукр. наук.-практ. ін-т-конф. (м. Харків, 15 квітня 2021 р.). Харків: НФаУ, 2021. С. 12–16.
6. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ: Либідь, 2022. 304 с.
7. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Мотивація діяльності людини: навч. посіб. у схем., табл., комен. Одеса: Видавництво ОДУВС, 2023. 154 с.
8. Педагогічна майстерність: підручник. 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Вища школа. 2004. 422 с.
9. Канюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. С. 238-248.
10. Колесник Д.В. Формування у молодших школярів мотивації до навчальної діяльності. *Молодий вчений*. 2018. С. 200-204.

11. Психологічна енциклопедія / за ред. О. М. Степанова. Київ: Академвидав, 2006. 424 с.
12. Руда Н. Л. Врахування мотиваційних теорій як основа ефективного навчання. Модернізація вищої освіти України: історія, досвід, перспективи: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 9–11 лист. 2004 р.). Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти МОН України, 2005. С. 171-178.
13. Rosenkranz R., Lubans D., Peralta L. A cluster-randomized controlled trial of strategies to increase adolescents' physical activity and motivation during physical education lessons: the Motivating Active Learning in Physical Education (MALP) trial. *BMC Public Health* volume 12, Article number: 834. 2018.
14. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ: Генеза, 2002. 368 с.
15. Ткаченко Л. Психолого-педагогічні особливості учнів молодших класів у процесі навчальної діяльності. Педагогічні науки: зб.наук. праць. 2015. Вип. 67. С. 148-152.
16. Дзядук Н. Психологічні особливості навчальної мотивації у молодших школярів. Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології : матер. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (13 трав. 2019 р.). Луцьк: ПП Іванюк В. П, 2019. С. 128-130.
17. Малихіна О. Особливості мотивації учіння дітей молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2002. № 7. С. 51–54.
18. Парфенов М.Г. Математику повторюємо в іграх. *Початкова школа*. 2010. № 4. С. 25–29.
19. Гонтаровська Н. Б. Інтенсифікація навчання молодших школярів у контексті інноваційного освітнього середовища. *Відкритий урок*. 2013. №1. С. 52-55.
20. Циганенко Г. Безоцінчне навчання як важлива умова розвитку мотивації досягнення успіхів. *Початкова школа*. 2012. № 9. С. 22-24.
21. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ: Академвидав. 2014. 352 с.

22. Мартиненко С., Хоружа Л. (2006) Методи навчання та їх класифікація. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2006. № 1–2. С. 3–13.
23. Бех І. Почуття успіху у вихованні особистості. *Початкова школа*. 2005. № 3. С. 3–5.
24. Чорней І.Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80). С. 165-168.
25. Ідеї К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної освіти та науки: 1991-2010 рр.: до 185-річчя від дня народж.: біобібліогр. покажч. Одеса, 2010. 124 с.
26. С. П. Максимюк. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
27. Єрмоленко А. Інтерактивні технології навчання: електор. навч. курс. Біла Церква: БІНПО, 2022. 37 с.
28. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. Київ: ВТФ «Перун», 2004. 1728 с.
29. Пометун Л. О., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Видавництво А.С.К. 2004. 192 с.
30. Стрілецька, Н., Галепа Д. Інтерактивна дошка як інноваційний засіб конструювання та проведення сучасного уроку в початковій школі: теоретико-методичний аспект. *NewInception*, 2022. № 3-4 (9-10), С. 30–44.
31. Пометун О., Побірченко Н., Коберник Г., Комар о., Горчинська Т.А. Інтерактивні технології: теорія та методика: навч. посіб. Умань-Київ: Б.В. 2008. 94 с.
32. Стеблюк С. В., Староста В. І. Інтерактивне навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей: навч. посіб. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. 156 с.
33. Пометун О. І. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять. *Шлях освіти*. 2004. № 3. С. 10-15.

34. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Умань, 2011. 512 с.

35. Андрущенко Н. О. Формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів економічного профілю засобами інтерактивних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2011. 19 с.

36. Сердюк Т.В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. 20 с.

37. Хижняк І. Інтерактивне цифрове освітнє середовище онлайн-заняття у вищій школі як необхідна умова забезпечення його ефективності: виступ на I Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасна освіта в умовах глобалізованого світу: реалії, виклики, перспективи» (м. Чернігів, 23 трав. 2024). Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум». 2024.

38. Коркішко О. Г. Теорія освітології: метод. вказ. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2021. 125 с.

39. Інноваційність - важлива ознака сучасної освіти. На урок: сайт. URL: <https://naurok.com.ua/pedagogichna-rada-innovaciynist---vazhliva-oznaka-suchasno-osviti-245277.html> (дата звернення: 21.03.2024).

40. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Київ: Грамота, 2007. 576 с.

41. Сисоєва С.О. Роль освіти в сучасному світі. *Рідна школа*. 2008. № 11. С. 3–6.

42. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р.. Дата оновлення: 01.01.20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.03.2024).

43. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 24.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

44. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р. Дата оновлення: 22.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2024).

45. Концепція Нової української школи. Інститут модернізації змісту освіти. Державна наукова установа: офіційний сайт. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення: 28.03.2024).

46. Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 р. № 903-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2024).

47. Демків Р. Я., Євхутич І. М., Курило Т. В та ін.. Використання інтерактивних методів навчання під час проведення занять з цивільного права та процесу: навч.-метод. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 188 с.

48. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/347/2002> (дата звернення: 26.03.2024).

49. Герман В., Сердюк К. Інтерактивні технології як сучасний підхід до організації навчання української мови в школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2022, № 9-10 (123-124). С. 26-37.

50. Державний стандарт базової середньої освіти. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna->

[serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti](https://www.rada.gov.ua/serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti) (дата звернення: 28.03.2024).

51. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя: Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18.12.2006 р. №2006/962/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення: 28.03.2024).

52. Інтерактивні методи викладання. Практичні поради для суддів-викладачів. Київ: ФОП Демчинський О.В. 2017. 64 с.

53. Нова школа. Сайт відеоуроків. URL: <https://video.novashkola.ua/> (дата звернення: 30.03.2024).

54. Майстер-клас на тему: «Використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури в умовах українізації освітнього простору». Освітній проект «На урок»: сайт. URL: <https://naurok.com.ua/mayster-klas-na-temu-vikoristannya-interaktivnih-tehnologiy-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-v-umovah-ukra-nizaci-osvitnogo-prostoru-393732.html> (дата звернення: 05.04.2024).

55. Марченко І.Ю Г. Використання інтерактивних методів навчання в початковій школі (з досвіду роботи). Блог Ірини Марченко: сайт. URL: https://ira65.blogspot.com/2016/03/blog-post_24.html (дата звернення: 11.06.2024).

56. Приходько Л.А., Сьомак О.В. Використання додатків Google для підтримки дистанційного навчання учнів початкової школи: Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. «Тенденції та перспективи розвитку освіти, науки та технології в епоху трансформаційних процесів». Луцьк: Вежа. 2021. С. 207–210.

57. Бараницька О. П. Використання інтерактивних методів навчання в початковій школі з метою розвитку ключових компетентностей молодшого школяра. Всеосвіта: сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navcanna-v-pocatkovij-skoli-z-metou-rozvitku-klyucovih-kompetentnostej-molodsogo-skolara-470938.html> (дата звернення: 11.06.2024).

58. Талан Л. Цікавий урок у 1-4 класах НУШ: дієві методи інтерактивного навчання. На урок: сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FLluCEaUJHw> (дата звернення: 11.06.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА

Інструкція для проведення анкетного опитування. Шановні учасники опитування. Просимо Вас відповісти на запитання, що стосуються теми мотивації до навчальної діяльності. Ваші відповіді допоможуть в дослідженні даної тематики та визначенні актуальності проблеми. Отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Дякуємо.

1. Чим найбільше тобі подобається займатися на уроці?

- А) Слухати вчителя
- Б) Працювати командою
- В) Робити активні вправи
- Г) Займатися проектами

2. Яку діяльність частіше пропонує тобі вчитель на уроці?

- А) Слухати учителя
- Б) Працювати командою
- В) Робити активні вправи
- Г) Займатися проектами

3. Що найбільше тобі подобається у навчальному процесі?

- А) Розв'язувати задачі
- Б) Виконувати творчі завдання
- В) Вивчати новий матеріал

4. Яка діяльність у навчальному процесі тобі була б корисною та цікавою?

- А) Експериментувати
- Б) Ходити на екскурсії
- В) Навчатися у ігровій формі

5. Твої дії у випадку складностей у розумінні матеріалу, який подає вчитель на уроці?

- А) Прошу вчителя повторити
- Б) Запитую у однокласників
- В) Спробую зрозуміти самотійно

6. Чи вважаєш ти корисним використання гаджетів (телефон, планшет) на уроці?

- А) Корисно
- Б) Не корисно
- В) Мені байдуже

7. Які домашні завдання ти хотів би виконувати?

- А) Самостійно вирішувати задачі
- Б) Виконувати творчі завдання
- В) Робити практичні завдання

8. Твоє ставлення до виконання проектів та творчих завдань?

- А) Позитивне
- Б) Негативне
- В) Байдуже

9. За допомогою яких видів діяльності на уроці ти краще засвоюєш матеріал?

- А) За допомогою слухання учителя
- Б) За допомогою творчих завдань
- В) За допомогою роботи над проектами
- Г) За допомогою ігрової діяльності

10. Твоя найбільша мотивація у навчальному процесі?

- А) Високі оцінки
- Б) Підтримка вчителя
- В) Підтримка батьків

Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (за Н. Г. Лускановою)

1. Чи подобається тобі в школі?

- А) Не дуже;
- Б) подобається;
- В) не подобається.

2. Зранку, коли ти прокидаєшся, то завжди охоче йдеш до школи чи часто хочеш залишитися вдома?

- А) Частіше хочу залишитися вдома;
- Б) по-різному;
- В) іду охоче.

3. Якби вчитель повідомив, що завтра до школи не обов'язково приходити всім учням, що за бажанням можна залишитися вдома, ти пішов би до школи чи залишився б удома?

- А) Не знаю;
- Б) залишився б удома;
- В) пішов би до школи.

4. Чи подобається тобі, коли у вас скасовують які-небудь уроки?

- А) Не подобається;
- Б) по-різному;
- В) подобається.

5. Чи хотів би ти, щоб не задавали домашніх завдань?

- А) Хотів би;
- Б) не хотів би;
- В) не знаю.

6. Чи хотів би ти, щоб у школі залишилися одні перерви?

- А) Не знаю;
- Б) не хотів би;
- В) хотів би.

7. Чи часто ти розповідаєш батькам про школу?

- А) Часто;
- Б) іноді;

В) не розповідаю.

8. Чи хотів би ти мати менш суворого вчителя?

А) Напевно не знаю;

Б) хотів би;

В) не хотів би.

9. Чи багато у тебе в класі друзів?

А) Мало;

Б) багато;

В) немає друзів.

10. Чи подобаються тобі твої однокласники?

А) Подобаються;

Б) не дуже;

В) не подобаються.

Ключ

Кількість балів за певний варіант відповіді на запитання анкети.

№	Бали за відповідь «а»	Бали за відповідь «б»	Бали за відповідь «в»
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3
4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Підсумуйте кількість отриманих балів.

Перший рівень. 25—30 балів — високий рівень шкільної мотивації, навчальної активності.

Такі діти мають пізнавальний мотив, прагнуть найуспішніше виконувати вимоги, що висуває школа. Учні чітко дотримуються всіх указівок учителя, сумлінні й відповідальні, засмучуються через незадовільні оцінки. У малюнках на шкільну тематику вони зображують учителя біля дошки, процес уроку, навчальний матеріал та ін.

Другий рівень. 20—24 бали — гарна шкільна мотивація. Подібні показники має більшість учнів початкових класів, які успішно можуть упоратися з навчальною діяльністю. У малюнках на шкільну тематику вони також зображують навчальні ситуації, а відповідаючи на запитання, виявляють меншу залежність від суворих вимог і норм. Подібний рівень мотивації є середньою нормою.

Третій рівень. 15—19 балів — позитивне ставлення до школи, але школа цікавить таких дітей здебільшого позаурочною діяльністю. Такі діти досить добре почувуються в школі, однак відвідують її переважно заради спілкування з друзями та вчителями. Їм подобається почуватися учнями, мати гарний портфель (рюкзак), ручки, зошити. Пізнавальні мотиви в таких дітей сформовані меншою мірою, тому навчальний процес їх цікавить недостатньо.

У малюнках на шкільну тематику такі учні зображують зазвичай не навчальні, а позаурочні ситуації.

Четвертий рівень. 10—14 балів — низька шкільна мотивація. Ці діти відвідують школу неохоче, пропускають заняття. На уроках часто займаються сторонніми справами, граються, бешкетують. Зазнають серйозних труднощів у навчальній діяльності. Нестійко адаптуються до школи. У малюнках на шкільну тематику такі діти зображують ігрові сюжети, хоча побічно пов'язують їх зі школою.

П'ятий рівень. Менше ніж 10 балів — негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація.

Такі діти зазнають серйозних труднощів у навчанні: вони не здатні впоратися з навчальною діяльністю, мають проблеми у спілкуванні з

однокласниками, у взаєминах з учителем. Вони досить часто сприймають школу як вороже середовище, перебування в якому є для них нестерпним. Маленькі діти (5—6 років) часто плачуть, просяться додому. Також такі учні можуть поводитися агресивно, відмовлятися від виконання завдань, дотримання певних норм і правил. Часто такі школярі страждають на нервово-психічні порушення. Малюнки таких дітей зазвичай не відповідають запропонованій шкільній тематиці, а відбивають індивідуальні пристрасті дитини.

20	В	В	Б	А	А	А	Б	А	В	Б
21	А	А	Б	В	Б	А	Б	В	А	Б

Додаток Г

**Результати анкетного опитування учнів експериментальної групи
за методикою Н. Лусканової**

№ п/ п	Питання анкети									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	В	Б	А	Б	В	В	В	А	А	Б
2	А	Б	Б	В	А	А	Б	В	В	В
3	В	Б	Б	В	В	В	В	А	А	А
4	Б	Б	А	Б	В	Б	Б	В	В	В
5	А	А	В	Б	Б	В	А	В	Б	В
6	В	А	В	В	В	В	В	Б	А	Б
7	Б	А	В	В	В	А	Б	А	Б	А
8	В	В	В	А	А	В	В	В	В	В
9	В	А	Б	В	А	В	Б	В	Б	В
10	А	Б	Б	В	А	А	Б	А	А	А
11	Б	Б	А	Б	Б	В	А	Б	А	В
12	В	А	А	Б	Б	А	Б	А	В	В
13	В	А	А	Б	А	Б	Б	В	Б	А
14	Б	А	Б	А	В	А	А	А	А	В
15	А	В	Б	Б	В	Б	Б	А	Б	Б
16	Б	В	В	Б	А	В	А	В	В	Б
17	В	Б	В	В	В	В	В	В	В	Б
18	В	А	А	В	В	А	Б	А	В	В
19	А	А	А	В	А	А	А	А	А	В

20	А	А	Б	В	В	В	Б	Б	В	Б
21	В	Б	Б	В	А	В	А	В	В	В

Додаток Д

Конспект уроку з українського читання

Тема уроку: Поезія Т. Г. Шевченка. Збірка «Садок вишневий коло хати».

Етапи уроку:

I. Мотивація. Мета: сфокусувати увагу учнів на актуальності поезії Т. Г. Шевченка в сучасний період й викликати інтерес до творчості Кобзаря. Використовуються запитання, цитати з віршів.

II. Представлення теми та очікуваних результатів. Мета: ознайомлення з поезією Т. Г. Шевченка.

Очкуються такі результати:

- вдосконалення навичок читання;
- отримання навичок сприйняття поезії на слух;
- ознайомлення з поняттям римування;
- розвиток творчих здібностей, пам'яті, навичок виразного читання, висловлення власної думки;
- розвиток асоціативного мислення.

III. Надання необхідної інформації.

Мета: надання достатньої кількості інформації для виконання практичних завдань. Форма реалізації: міні-лекція, відео-презентація та ін.

IV. Використання інтерактивних вправ. Мета: практичне засвоєння матеріалу.

Послідовність діяльності на даному етапі:

- інструктування;
- поділ на групи;
- виконання завдання уроку;
- обговорення результатів роботи.

V. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Мета: обговорення отриманих знань з метою порівняння очікуваних результатів і отриманих.